

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

23-29 august 1995
(Anul XXVIII)

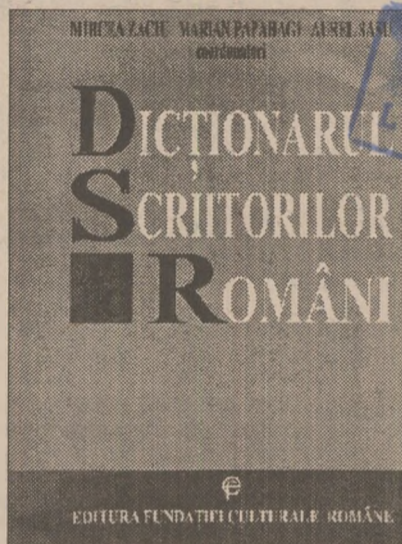
33

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

O CARTE ÎN DEZBATERE

(pag. 5, 6-7)

Grădina lui Linnaeus - Canonul în literatura americană -

(pag. 14)

Thomas Mann și România

(pag. 10)

CAZUL

GOMA:

Arta

propagandei

(pag. 8-9)

Apocalipsa cu garanție expirată

(pag. 2)

Odiseea unui dicționar

DUPĂ MAI BINE de un deceniu de la redactare și după cinci ani de la revoluție, vede lumina tiparului primul volum al *Dictionarului Scriitorilor Români*, cunoscut ca "Dicționarul Zaciu" (în realitate, coordonatorii fiind trei: Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu). Revista noastră găzduiește în paginile ei o dezbatere a dicționarului propriu-zis. Aș dori, în acest editorial, să relev doar câteva dintre aspectele tipăririi cărții în condițiile cenzurii comuniste.

După ce în 1978 au publicat un dicționar selectiv (100 de nume) de scriitori români, Mircea Zaciu și colegii săi au predat, în 1983, aceleiași Edituri Științifice și Enciclopedice (EȘE) o variantă mult mai amplă a cărții, chiar dacă nu, prin forța lucrurilor, exhaustivă. A urmat o sarabandă a aprobărilor, referatelor, memoriilor și notelor de tot felul. În principiu, cenzura fusese desființată în 1977. În fapt, editorul avea cel puțin două autorități care hotărau peste capul lui: Direcția de resort a Consiliului Culturii și Educației Socialiste (dirijată de unul din vicepreședinții CCES) și Secția de Propagandă și Presă a CC al PCR (condusă de un etern adjunct, fiindcă șeful cel mare era chiar Secretarul CC cu problemele cu pricina). După trei ani, deși dat la cules și corectat, *Dicționarul* este "omorât". O notă a EȘE îl informează pe Mihai Dulea, vicepreședinte al CCES, că lucrarea nefiind aprobată în planul de apariții pe 1986, zațul nu mai poate fi păstrat. M. Dulea îi scrie lui Mircea Zaciu că, din motive financiar-economice, *Dicționarul* nu poate fi tipărit. "Asasinii" *Dicționarului* sînt Mircea Măciu și Valeriu Șuteu, director și respectiv redactor-șef al EȘE, Mihai Dulea, vicepreședinte al CCES, Vasile Nicolescu, Director al Direcției Literare din CCES, Florea Ghiță, Adjunct de Șef de Secție Propagandă și Presă a CC al PCR și Ion Brad, referent. În roluri secundare și, paradoxal, pozitive pe jumătate, lectorii de la CCES (foștii cenzoari), Elena Docsănescu și Marta Bittel. Pe această listă a dezonoarei și-ar mai găsi "roștul" destule alte persoane din conducerile instituțiilor menționate, dar și scriitori, colegi de breaslă, așa-dar, nemulțumiți de a nu fi fost selecționați în *Dicționar*.

Abia după 1990, după ce *România literară* a publicat un lung text intitulat *Pro Memoria*, însoțit de explicațiile lui Mircea Zaciu (și aflat acum, împreună cu aproape toate celelalte în *dosarul* introductiv al cărții), se reia tentativa tipăririi *Dicționarului*, al cărui prim volum (literele A-C) a apărut lunile trecute la Editura Fundației Culturale Române. Desigur, apariția însăși a *Dicționarului* poate fi considerată un eveniment. Dincolo de meritele incontestabile (la care, sper, se vor referi autorii articolelor grupate în paginile 6-7) ale textului, istoria publicării lui trebuia consemnată, ca foarte semnificativă pentru cenzura comunistă. Citiți-o! Cine a uitat își va aduce aminte. Cine n-a știut va afla. Noroc că Mircea Zaciu, pe lângă însușiri unanim recunoscute de istoric literar și de profesor, a dovedit și tenacitatea unui birocrat. Dacă n-o avea ori dacă rățăcea unele din (absolut inutilele!) scrisori și note care au gravitat în jurul nepublicatului *Dicționar*, n-am mai fi fost în stare astăzi să-i refacem odiseea. Și ar fi fost păcat.

Apocalipsa cu garanție expirată

UN CUPLU de prieteni bucureșteni, aflați pentru câteva zile într-unul din pitoreștile sate din preajma Reșiței, s-au întors îngroziți de ravagiile pe care le face, în mediile rurale, zvonistica. Pe neștiute căi, aberațiile și minciunile deșucheate ale celor de la putere prind trup și bîntuie, ca niște monștri-sperietori, spiritele fragilizate ale unei populații ce nu și-a revenit încă din tratamentul de șoc a cincizeci de ani de comunism. Nu e important ce conțin aceste zvonuri. Important e că ele sînt "elaborări" pe teme catastrofice cunoscute din subproduse jurnalistice de genul *România mare, Europa sau Politica*. Adică teorii împrumutate din repertoriul serviciilor secrete, mai mult sau mai puțin K.G.B.-iste.

Depășind împrejurarea cu pricina, lăsînd de-o parte cretinismul acelor propoziții (intrarea ungarilor în România e chestiune de zile..., unguirii au manevrat în așa fel încît să fie închis combinatul de la Reșița..., zona din jurul muntelui Semenici va fi depopulată, petru că unguirii se vor stabili acolo... etc., etc.), mă întreb totuși cum pot fi puse în circulație astfel de idioțenii. Cu alte cuvinte, pe ce se bazează autorii lor? Fără îndoială, se bazează pe o stare de spirit. Se bazează pe efectele fricii care i-a fost inoculată românului de cînd se știe. Și, desigur, se bazează pe informația pe care zvonagiii o dețin, privitoare la nivelul intelectual al celor cărora li se adresează.

Întrebarea următoare ar fi: cine are interes să bage spaimă în români? Cine profită cel mai mult de spaimile iraționale ale bieților slujbași, ale muncitorimii terorizate de frica zilei de mîine? Cine are tot interesul să-i aibă la cheremul său pe oamenii-copii, dar care, să nu uităm, au drept de vot! Răspunsul vine de la sine: forțele care au cîștigat și anterioarele alegeri cu metode similare.

Din nefericire, complicitatea dintre călău și victimă e cu atît mai mare cu cît interesele puse în joc sînt mai numeroase. Sentimentele care te năpădesc în fața unor astfel de situații oscilează între milă și revoltă. Milă, pentru că oameni în toată firea pot fi duși de nas mai ușor decît niște preșcolari. Milă, pentru că obligați să trudească zi și noapte pentru a supraviețui - și nimic mai mult - ei au devenit niște utilaje primitive, niște automate care se mișcă după cum le-o cere stăpînul. Incultura care face ravagii (mergeți într-un sat, sau chiar într-o comună mai mare ori într-un oraș de provincie și încercați să vedeți cît de interesată de cultură e chiar așa-numita "intelectualitate a satelor"; veți fi uluiți să vedeți ce înțeleg românii prin cultură, sau, mai precis, dacă înțeleg ceva), analfabetismul crește în proporții alarmante, disprețul față de valorile spiritului a devenit un fel de a doua natură a cetățeanului. Dar, altfel, țara merge înainte.

În primii ani ai comunismului s-a încercat "culturalizarea" în forță a maselor. Caravanele cinematografice brăzdau țara în lung și-n lat, bibliotecile mobile băteau și ele traseele dinainte stabilite. Firește, era vorba

de un proces de îndoctrinare comunistă a populației. Astăzi, o Putere cinică nu-și mai dă nici măcar silința de a mișca vreun deget. Astăzi, ca într-o apocalipsă cu termenul expirat, se lucrează cu armele fine ale insinuirii și cu undele contondente ale televiziunii.

Tot mai mult, imaginea poporului iliescian prinde un tragic contur. O populație care a ajuns să nu mai creadă în nimic - decît în ceea ce ar putea să-i facă și mai mult rău. Un tineret deabusolat, care trăiește în mizerie conștient că viitorul îi rezervă încă și mai puțin decît zeroul pe care-l are astăzi. O majoritate alcătuită din slujbași ai statului, cu totul dependenți de bunăvoința celui care - în absența Elenei - le e și mamă, și tată. O adunătură pe care, în destule momente, pare să n-o mai țină împreună decît ura și o nesfîrșită dorință de a-și face și de a face altora rău.

Lipsa de minimă civilizație produce ravagii între tineri. Să nu dea Dumnezeu să fii obligat să călătorești cu trenul, pentru că vei fi șocat de dezlănțuirea de nesimțire și violență - verbală și fizică - de care e capabilă brava populație românească. Poliția există doar pentru a-și lua peșcheșul zilnic de la bișnițari. Partidele din "arcul guvernamental" sînt bune doar pentru a dijmu pe particularii mai cu dare de mîină și băncile private. Parlamentul, în fine, a ajuns un fel de club monden, în care se aranjează cariere și posturi, în care traficul de influență e cea mai mică dintre infracțiunile ce se petrec la lumina zilei.

Nu e nici o filozofie să descoperi, în aceste circumstanțe, cine sînt adevărații dușmani ai țării. Ei nu trebuie căutați prea mult. Pentru că, spre deosebire de agenții pe care dl. Măgureanu nu îi prinde pentru că sînt invizibili, aceștia se află foarte la vedere. E suficient să deschizi televizorul la emisiunile politice și îi vezi. Agent al unguirilor e dl. Iliescu, și nu cutare politician amărît din opoziție, exasperat de neputința de a mișca bolovanul prostiei naționale și reavoință a guvernărilor. Agenții ai unguirilor sînt toți cei care duc țara de rîpă prin jaf sistematic și minciună cinică. Mizeria ce rămîne pe unde trec ei (și cam trec cu tăvălugul peste toată țara) e atît de mare încît nici n-ar fi de mirare ca oamenii simpli să ceară, într-o bună zi, să nu mai aibă de-a face cu asemenea guvernări. Nu naționalismul minorităților, nu "agenturile" și comploturile internaționale distrug România. Ci irresponsabilitatea și lăcomia unei clase politice care nu mai cunoaște limite.

La judecata istoriei, regimul Iliescu va merge cu uriașe trădări și minciuni. Dar nici una nu e atît de mare ca jocul demonic prin care, pretinzînd că apără țara, o distruge cu un sadism și o perversitate pe care acest popor nu le-a mai întîlnit niciodată. Ca într-o fabulă diavolească, în România, lupul cu dinții bine piliți a ajuns să strige în gura mare că vine lupul! Iar bietele mioare se bulucesc, care mai de care, să-i intre în voie și între fălcile ca niște fierăstraie. Dumnezeu să aibă milă de noi!

NICI tandrețea afectuoasă și nici sictirul ironic cu care vă tratați personajul pe numele său, Noris, nu sunt duse pînă la capăt. La sentimente furtunoase, sensul rămîne nebulos, ambiguu. Mici pasaje reușite și metafore plăcut trăsnete măresc în realitate părerea de rău a cititorului că poemul se sfîrșimă înprea multe locuri în exprimări neglijente, în ziceri cu mai multe înțelesuri, unele riscînd, fără intenția autoarei, probabil, să alunece în vulgaritate și comic absurd. *Doamne, de ce mă rezemi de porunca ta rigidă/încît spatele meu se gădilă frumos...* Vă dați sistematic, și fără milă, cu stîngu-n dreptu', cum se spune. E de mirare și de minunare, ce-i puteți spune Bunului Dumnezeu, în continuare: *Doamne, n-am să cercetez cauza/dar efectul mi se pare fertil//în fântâni gem zgomotele ploii/în plămîni sinelui/respiră altcineva/și tot altcineva îmi rodează cuvintele/benzina roșie o pun între ciori//declarînd cîmpul cu maci inpotent/caii obosiți de propria complicitate/și carabina ce țacăne ușor/pe marginea trupului/semn de politețe exagerată/în fața mortului de rubin/din senin/îmi vine toată alergătura caldă/a sîngelui/din saltul mortal/pe care l-a făcut ziua de ieri/spre ziua de azi/ca o slujire a supercalității focului/cu mîngea de aur/pe care o împing/în centrul pictat cu peisaje incitante...și textul continuă, tot așa, delirant, într-o direcție necunoscută, nici măcar bănuită. În *Noris căpcaun, Noris somnambul, Noris bogat, Noris în ceasul cu turn, Noris pedagog, Noris dezlegător de enigme, Noris sîmîntă de iscodă și Am nevoie de noi, Noris*, puține sunt versurile care au o noimă și care n-o zbărcesc cu oiștea-n gard. Galeria ipostazelor se completează pe încă multe pagini, cu *Noris polițist, voiajor, băiat subțire, decadent, Noris la spovedanie și trompetist, Noris, Don Quihote*, (chiar așa: *Quihotel!*), *Noris non-spion, Noris și femeia măritată* și, în fine, ultimul pînă acum, dar nu cel din urmă, sper, *Noris în înserarea ciutană*. Nu mai are rost să recunosc că nu știu ce este și cum este o înserare... ciutană. Vă mărturisesc că ideea, nu însă și realizarea ei artistică, m-a captivat. Cred, la urma urmei, că dacă faceți un efort de limpezire a textelor, dacă le extirpați cu grijă porțiunile asfixiante de balast verbal apocaliptic, galeria Noris ar putea fi, în timp, un mic triumf pe piața cărții de poezie. Stimată doamnă, ne cunoaștem de mult, mi-ați scris și v-am răspuns mereu cu înțelegere și cu sinceritate. Oare mă puteți înțelege la rîndul dv. cînd vă cer să luați în calcul toate datele problemei și să nu vă întristați? Fie și numai pentru faptul că, la început, cînd aveți numai 19 ani, Geo Dumitrescu v-a publicat versuri la rubrica sa *Poșta redacției*. Nu e puțin lucru ca, tot pe atunci, printre cei care spuneți că și-au pus *mari speranțe* în talentul dv. le numiți pe Gabriela Melinescu și Sânziana (și nu *Sânzeal!*) Pop! Fie și pentru faptul că, după o lungă pauză de zece ani scrieți din nou cu poftă și cu speranțele desfășurate în vînt. La maturitate se pot face minuni! Deci, nu vă iluzionați, în continuare, că ar fi cineva care vă pune bețe în roate sau care nu vă lasă să publicați. V-aș întreba, cu tot respectul convenit, cît de substanțiale, semnificative și neîntîmplătoare sunt aparițiile dv. din revista *Tomis*? *Tomis* a fost și a rămas o revistă excelentă. O revistă citită cu plăcere și căutată de multă lume. Concentrați-vă cu toată seriozitatea asupra acestei posibilități și publicați în continuare în *Tomis*. Deocamdată! Puneți puțină ordine în texte, struniți materia verbală, sau cel puțin îngroziți-vă de aspectul ei actualmente monstruos, faceți dv. jocul, nu vă lăsați dusă de valurile lui, și, poate, veți căștiga. Vă mărturisesc că m-am simțit jenată de de o atît de prost pusă în pagină intenție de lingușire. Poate mă înșel? Nu sunteți singura care mi-ați scris fraze inoportune de genul: *Nu îmi pun prea mari speranțe că mi-ați publica ceea ce vă trimit acum. Știu că România literară este o revistă selectă, a celor consacrați. Dar mai știu că dacă Dvs. dați liber unui făcător de poeme, se cheamă că acesta este poet*. Sunteți sinceră cu dv., dar nu pînă la capăt. Cît privește calificativul sub care curajoasă vă așezați, acela de făcătoare de poeme, el mi se pare nedemn, dezonorant. Credeți, fără să roșiți, că și în domeniul poeziei ar putea funcționa acea mică și insalubră mașinărie a micii înțelegeri? (*Daciana, Mangalia*).*

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

"E vremea unei revizuirii"

STAREA de spirit cea mai caracteristică pe care o constatăm frecvent în publicistica literară a ultimilor patru-cinci ani mi se pare febrilitatea reconsiderărilor. Intensitatea atitudinilor critice oscilează de la înverșunarea cruntă proclamând excluderi irevocabile din istoria literaturii pînă la maxima îngăduință care cere să uităm toate relele, știute și neștiute, și să lăsăm lucrurile așa cum au fost. Judecata nouă asupra literaturii din perioada 1945-1989 se consumă însă, din păcate, în prea mare măsură în presă, fiind prea rareori articulată sistematic și argumentată adecvat în cărți. În vacarmul discuțiilor, atenuat în această vară toridă, pentru un ochi expert nu-i greu să distingă activitatea critică întreprinsă cu luciditate de Alex. Ștefănescu, de la care putem aștepta în curînd o veritabilă sinteză critică, scrisă cu onestitate din perspectiva post-decembristă asupra literaturii contemporane. Avem de asemenea în întreprinderea lui Laurențiu Ulici, din a cărui sinteză a apărut recent un prim volum, o posibilă oglindă a contemporaneității literare. Există deci nu numai semne ale înnoirii conștiinței de sine a literaturii, există chiar certitudini, schimbări profunde de perspectivă critică, legitime (în prezent sau într-un viitor apropiat) în sinteze solide.

De fapt, modificările în ierarhia

valorilor se petrec continuu, dar conștiința publică le sesizează în momentele de vîrf, acutizate de seismele politice ale societății. Din 1945 încoace am străbătut trei astfel de perioade de criză cronică repercutată și în câmpul axiologic. Cele trei "revoluții" în ierarhia valorilor au adus schimbări radicale în evoluția literaturii contemporane, schimbări ce au părut stabile cam două decenii. Prima mare schimbare, după 1945, a fost una forțată, specifică lagărului comunist. Ea s-a petrecut brutal în anii '50 și a însemnat în realitate o bulversare totală a valorilor estetice în favoarea unei politizări fatale pentru literatură. E inutil să insist. A doua "revoluție" o aduc anii '65- '70, anii timidei liberalizări, ce au prefigurată drumul spre normalitate, parcurs însă numai pe sfert. A fost totuși o mare evoluție repudierea stalinismului, avînd drept consecințe directe: 1. recunoașterea și valorificarea marii tradiții interbelice, și 2. promovarea noilor valori pe criterii estetice, nu politice, realizîndu-se astfel, pentru scurtă vreme și numai parțial, despărțirea de supremația intereselor ideologiei de partid unic. A treia schimbare radicală se întîmplă din nou după două decenii, schimbare declanșată - evident - de evenimentele din decembrie 1989. Această fierbere în alambicurile estetice a noilor esențe durează de cinci ani și abia acum își arată roadele, prin sintezele lui

Laurențiu Ulici, Alex. Ștefănescu și altele care le vor urma negreșit, semnate de Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Cornel Ungureanu, Mircea Iorgulescu etc.

Fiecare din cele trei revoluții în ierarhia valorilor a implicat două aspecte complementare: a vizat, pe de o parte, o schimbare radicală în perspectiva asupra contemporaneității, impunînd în prim plan valori noi sau valori marginalizate pînă atunci, iar în al doilea rînd a dat naștere la o nouă viziune asupra tradiției, producînd schimbări importante în modul de interpretare și în perspectiva istorică. Altfel spus, fiecare revoluție estetică modifică nu numai prezentul literaturii ci și trecutul ei.

Ideea revizuirilor e - se știe prea bine - de sorginte lovinesciană. E. Lovinescu declanșase o campanie de revizuire prin 1915 în revista "Flacăra" de atunci. În articolul programatic constata necesitatea de a întreprinde revizuirii morale pornind de la comportamentul unor scriitori pe timpul războiului, care era, în 1915, abia la început. Criticul, inspirat de Delavrancea, vorbea chiar de "revizuirea conștiințelor" sub presiunea imperativelor politice: ar fi ceea ce am putea numi astăzi mai exact "un proces de conștiință" - în fond un fenomen moral, ce provoacă unora coșmaruri și diatribe, o veritabilă teamă de purificarea morală.

Lovinescu va și întreprinde primele reconsiderări, în regim estetic, pe care le va consacra filosofiei lui Eminescu, doctrinei sămănătoriste și lui Titu Maiorescu. Toate cele trei teme de reflecție ies mult diminuate în urma reexaminării critice lovinesciene. Criticul avea în mod evident în vedere - după cum s-a explicat el însuși - un fond de prejudecăți ale conștiinței literare, "o temelie inconștientă" care osifică valorile: "un mare număr de idei primite pe de-a-ntregul, fără control și mistuire - cum spunea Lovinescu - de formule, de admirații nelegitime, de prejudecăți literare, cu o viață obscură, dar puternică". Aceasta e crusta pe care trebuie să o înlătore revizuirile pentru a favoriza o nouă imagine a tradiției, în concordanță cu schimbările de perspectivă și de conștiință ale prezentului.

"E vremea unei revizuirii" - scria Eugen Lovinescu în 1915, cînd într-adevăr lumea era în vizibilă schimbare. Constatarea o putem repeta și astăzi (și ea a mai fost formulată), gîndindu-ne că avem de revizuit nu numai aprecierile asupra trecutului literar imediat (anii dictaturii comuniste), ci avem de revizuit - pe deasupra sau pe dedesubt, cum vreți - și interpretările asupra unei tradiții literare mai îndepărtate.

Ion Simuț

Ocean

Un vis etiopian

CÎND au murit ultimele speranțe că americanii, cuprinși de remușcări pentru Yalta, își vor trimite armatele în Răsărit, diaspora a înțeles că va trece mult timp pînă ce fugele canele cu stea albă le vor duce mobila acasă. S-au făcut planuri, s-au efectuat deplasări, au apărut alte constelații, noi centre de influență s-au impus.

La Bonn, eram vreo 20 de studenți români, majoritatea cu titluc de DP. Deși de proveniențe politice diferite, exilul ne apropiase. Seară de seară, ne întîlneam ca să discutăm despre aceeași temă: viitorul nostru imediat. Toate trei Americile nu ne atrăgeau; Europa occidentală era prea aproape de revărsarea sovietică. Încotro? Într-o dezbateră, Noua Zeelandă era pe primul plan. Pînă la urmă L., un ardelean cu bună școală de la Blaj, ne-a convins cu o sută de argumente că limanul salvării nu poate fi decît Abisinia. Ne-am despărțit însă în două tabere: unii voiau să solicite posturi influente în literatură și administrație, ceilalți mai mulți optau pentru munca agricolă - o fermă unde s-ar crea și un centru de propagandă antisovietică, o editură, un post de radio pe lângă cotețe, grajduri și șandramale. Se vîntura ideea de a da prioritate creșterii de păsări. În viziuni tulburătoare apăreau ouă concușe în cantitate și strălucire cu stelele de pe cer. Un lanț solid de restaurante-grădini împrejurul Mării Mediterane,

în Levant, oferea legiuni de pui la frigare, rumeni, gustoși, ieftini. Fiindcă grupa "culturalnicilor" nu renunța la pretențiile arivistice, s-au trimis prea înăltatului împărat Negusa Nagast Haile Selassie două cereri deosebite cu ideile noastre ca și smerita rugă de a ne deschide porțile împărăției ca să ne punem pe treabă. Cîte o copie a fost depusă la ambasada imperială din Germania. După două luni ne-am interesat de rezultat. Am fost invitați la o discuție cu atașatul economic, într-o marți, la orele 9, și cu atașatul cultural, a doua zi, la aceeași oră. Fiindcă era vreme de vacanță, nu s-au putut constitui două delegații, ci una singură pentru ambele înfățișări. De fapt, cei interesați de cultură cam abandonaseră proiectul lor, militînd acum pentru o retragere dincolo de Pirinei.

Am așteptat toți cinci peste două ceasuri într-o cămăruță îngustă. Un harap rotofei deschidea ușa la fiecare sfert de oră și ne fixa în tăcere, preț de un minut. Nu răspundea la întrebări. Tăcea. Dacă nu l-am fi auzit vorbind cu portarul, am fi crezut că este surdmut. Diplomatul care a apărut apoi și ne-a invitat într-un birou spațios, părea sculptat în lemn de abanos; o cămașă albă, imaculată, făcea contrast cu frumusețea sa întunecată, degetele fine, manichiurate, transformau unghilele de sidex la fiecare gest grațios într-un roi de fluturi jucăuși. După ce

ne-am așezat, ne-a privit lung și a pus prima întrebare: "Ce e și unde se află România?" I-a răspuns L. cu meticulozitate de dascăl ardelean. F. a adăugat că România a fost prima țară din lume care, după ocupația Abisiniei de către italieni, a aplicat sancțiuni și ca dovadă i-a arătat o cutie de chibrituri din 1937 pe care invazia fascistă era condamnată negru pe alb. "Opinia publică la noi a participat cu emoție la drama patriei dv." Interveni și Mac. deșteptul: "Mi-aduc aminte că în fiecare număr din *Vremea* - tocmai trecusem într-a doua - era cîte o caricatură..." "Un desen", îl corectă L. "...un desen cu Negusul." Diplomatul rămase rece: "Și ce ne-a folosit?" I-am explicat ce nu ne-a folosit nouă, și am trecut la capitolul care ne interesa - ferma. "Dacă sînteți români, de ce nu trăiți în România?" "Sîntem refugiați." "Ce înseamnă asta?" "E ceea ce a pătîit și Majestatea sa Negusul Haile Selassie, cînd s-a stabilit la Londra." "Înseamnă că vă merge bine, ce vă mai trebuie Abisinia? Dacă aveți ceva giuvaerice de vînzare, adresați-vă lui Theodoros, portarul." Și în șoaptă: "Dar fiți atenți! Înșeală." Digresiunea lui L. despre "sărac dar curat" l-a impresionat mai puțin decît doctele informații despre ferme agricole (un dosar cu schițe și calcule fu pus pe masă), despre istoria de cinci ori milenară a găinei (Gallus gallus), cu trimiteri la vasul pictat din mormîntul lui

Tutankhamon și cocoșul Sf. Petru, ca și descrierea celor patru rase ce urma să le prolificăm noi: Conchinchina, Sussex, Leghorn și Rhodeisland. Problema ouălor care pot depăși 60 de grame, a cărui coajă conține 97% carbonat de calciu și 3% materii organice, faptul că în gălbenuș 47% e apă și doar cel mult 35% grăsimi, l-a captivat de-a binelea. Ideea cu lanțul de restaurante însă l-a scîrbit profund: "Am văzut asta în America. În vitrine zeci de pui impudici, în pielea goală se învîrtesc pe o frigare ca să se bronzeze. Obscen, pfui! Nu cred că măritul nostru împărat ar consimți să patroneze o întreprindere cu tangente pornografice. Bună ziua, domnilor!" Zise și ne lăsă descumpăniți. Mac. nu-și mai revenea în fire: "Auzi, dragă, să nu cinătuiești găina! Măcar s-o pîrlească."

Majordomul ne pofti afară. Vorbea acum: "Aur aveți? Aveți aur?" Am aflat de la el că atașatul cultural, consulul și atașatul economic sînt una și aceeași persoană, astfel că nu am mai trecut a doua zi pe la ambasadă. Așa s-au îngropat mărețele planuri. Din cînd în cînd vizez cum cocoșul lui Ion Creangă din "Punguța cu doi lei" varsă peste noi visteriile imperiale din Addis-Abeba. Aud cum talerii de aur se rostogolesc, sunetul lor îmi face plăcere.

Paul Miron

Nora MUGĂ

frumoasă încordată întinsă pe apă

aici se închide ușa
se trag storurile
în spațiul celălalt se vorbește
se văd cuvinte ca ouăle cad
în nisipul fierbinte
întregi se îngroapă

nimic nu-și dorise mai mult
decît să fie femeie
să coboare pe chei
cu pași de piscică
să traverseze stradela pînă la bazar
să cumpere mirt și sofran
nimic nu-și dorise mai mult
pentru trupul lui
în mirosul de pește
în strigătele vînzătorilor de salep
"frumoasă încordată întinsă pe apă"

corsetul bunicii cu șireturi roze
poate amintirea unui adulter
poate doar iluzia unui secret îndemn
în celălalt spațiu își fumează pipa
își aranjează șahul simțind cum fotoliul
se descleiază cu încetul

așa veniseră la început cu rigle cu compasuri
ca la nașterea unei case ca la proiectarea unei închisori
și el era acolo abia un cozonăcel
fără semne particulare
și alte accesorii

dar cîm se încheagă o formă dintr-o nehotărîre
și cum apare un neg pe pielea netedă a îngerului

să nu te sperie deschiderea acestei uși
de după care se ridică un mare alb
atît de îndărătnic atît de adormit

toate acele capete închise toți acei zimți îmbucați
la încuietoria memoriei
- femeie mică mătăsoasă ca o lăptucă
întinsă pe covetă printre marinari -

își lua îndreptarul ortografic ortoepic
și de punctuație și căuta cum se scrie un cuvînt
era un vînzător de ilustrate
lîpea zîmbete pe ochii orbilor ca niște timbre poștale

nimic nu-și dorise mai mult
decît să facă penitență într-un bordel
și după aceea șorțulețul negru
cordeluța mierea cîntînd cristalin în confesional
nu pot fugi striga din celălalt spațiu
nu pot fugi din zidirea de plumb și de beznă
cu anotimpuri inversate în toate făgăduielile lumii
acest atu al realității știute
vindecă mai puțin decît un parfum presimțit

și era obosit obosit ca un ștreang
întins la maxim de trupul spînzurat
acolo printre mobile vechi
pe mochete uzate asculta clinchetul
unui clopoțel de crăciun
își simțea buclele clătînîndu-se pe urechi
degetele arse pe conuri de brad
suferind de forma ticăloasă a gîndului

aburi curgeau pe șosetele scoase în baie
mama cînta sub duș
el era un băiețel își făcea povești
aștepta să-i crească un cuib
se înfiora de mătăsuri
voia să se deschidă
captiv în trei dimensiuni
își amîna solemnitatea primăverii
cum evantaiul își alungă clipa
într-o bătaie repetată

nimic nu trece peste margine
în celălalt spațiu numără banii
sortează hîrtii citește ziarul
băieții se prezintă la unitate
cu lăzi de lemn
oricine te poate suspecta de circumciziune
și tu dacă ai putea
te-ai da de trei ori peste cap
să curgi dintr-o capsulă în alta
să te faci clepsidră

femeile plîng după perdele
femeile își smulg părul
femeile se mîngîie singure
femeile tac ca niște cimitire fără cruci
femeile cu picioarele lor zvelte
cu pensulele și forfecuțele lor

și el speriat acolo în fața comisiei
surprinzînd privirile indiscrete
fiind în același timp curios și ridicol
ce ironie deasupra catargelor lumii
el atît de bărbat în înfruntarea aceasta
și atît de vulnerabil în confuzia unui schimb de sevieti

și iar începe să ningă în biserică
și iar se arată ecranul cu două culori complementare
picioarele lui în acest lighean
de partea cealaltă sufletul
cu planetele lui rotitoare

iluzia unei bătrîne

ce înseamnă pentru tine
ora unsprezece noaptea pe malul mării
cînd luna are un halou suspect
ca gluga trasă strîmb
pe capul ras
și numeri cum se aprinde
și se stinge farul
intimidînd iluzia unei bătrîne
cum în cazărmi soldații
povestesc de slujnice
cu șorțuri gri de pînză
sînt animale care plîng
sînt pietre care se trezesc
într-o alarmă nouă
sînt semne totdeauna
ca încheieturile vinete
ale unor mîini îmblînzite
e țipătul gîndului unde norii sîrșesc
aleargă un băiat pe plajă
și-n urma lui înceata înaintare a moluștei

doar un cuvînt care dormea

fotografia lîngă vaza cu anemone
îmi amintea un bărbat sub un pom
așteptînd o femeie

CERȘETORUL
DE CĂFEA

de Emil
Brumaru

Tom și Becky

2. "...ea aruncă o pansea peste gard." În ziua
în care, dimineața, *gardul* eroului nostru este
vărut artistic, ca într-un delir, de trei ori la rînd,
peste cel al locuinței notarului Jeff Thatcher,
după-amiaza, *eroina* aruncă o floare. Tentația de
a dezvolta *teoria gardurilor*, mai ales că în aceeași
seară *Tom* va sări *gardul necunoscutei adorate*, e
puternică. Rezistăm cavalereste! Marile înflîniri
paralizează corzile vocale. Vom asista emoționați
la un balet naiv, fermecător, complicat de Tom cu
elemente moderne, riscante, de circ. Inițial dîn-
sul, pentru a-i arăta (Valeriei Seciu) cine-i, exe-
cută cîteva acrobații primejdioase. Fetița nu
cedează, aparent nu cedează. Eroul, jucînd totul
pe o singură carte, *atinge gardul magic*: "se sprij-
ni mîhnit de gard..." Ca prin farmec, Becky, de pe
ultima treaptă a scării urcate cu mîndrie, din prag,
mîngîiată ocult și tulburător, se supune: "...ea
aruncă o pansea peste gard." Și dispăre... Cum va
ridica Tom panseaua? Impresia-i de improvizatie
ștregărească. De fapt vraja continuă, mustăcio-
sul Mark, el însuși copil, privind (vorba lui *Tepe
Unic Descetățenitul*) "rumen" de uimire.
Ceremonialul, medieval, se dantelează la maxi-
mum. "Băiatul alergă roată, pînă la un pas-doi de
floare (nu știe cum să străpungă cercul invizibil!
n.n.), se opri punînd mîna streășină la ochi și
privi în josul străzii, ca și cum s-ar fi petrecut
acolo ceva interesant (și chiar se petrece! *n.n.*).
Apoi culese de jos un pai (voilà soluția: paiul va
penetra cercul! *n.n.*) și căută să-l țină în echilibru
pe nas (!!! *n.n.*), lăsîndu-și capul pe spate. Și tot
mișcîndu-se așa... se apropia întruna, pieziș (de-a
dreptul e imposibil! *n.n.*), de pansea, pînă ce
picioaru-i desculț atinse floarea și degetele-i încîr-
ligate o înhățară; atunci se depărtă, topăind
într-un picior..." Iată!! Cine și cînd a mai luat ast-
fel o floare? Record de nedoborît! Tom merită o
"cupă"! O va primi. Dar în ce mod neașteptat,
fatal! Baletul, după o pauză de cîteva ore, con-
tinuă. Cu panseaua boțită, pe la nouă și jumătate-
zece seara, Tom, răvășit de tristețe va (sînt nevoit
să repet!) sări *gardul* cetății iubitei, executînd
ultima figură, cea mai tragică. "...căută un loc în
dreptul ferestrei (presupusă a fi a camerei
Valeriei Seciu! *n.n.*) și se lungi la pămînt, pe
spate, ținînd strîns în mîinile-i împreunate pe
piept biata floare veștedă. Așa ar fi vrut să
moară..." Finalul ne taie respirația prin cruzimea
regiei Cătălinei Buzoianu. "...fereastra se
deschise cu un scîrțit, glasul strident al unei sluj-
nice prîfană liniștea sfîntă și un potop de apă
inundă rămășițele mucenicului care zăcea la
pămînt!" Împreună cu Tom o luăm și noi la fugă,
uzi learcă și jigniți impardonabil!!!

și împrejur numai cărți în dezordine
nerăbdătoare case uși zăvorâte
stătea lîngă vaza cu anemone
și nu-și aprindea țigara
și nu întorcea capul
doar un cuvînt
care dormea cînd l-am auzit
s-a încolăcit în urechea mea ca un cîine

cîți ani avea în rama aceea
cu fruntea pe jumătate tăiată
cu brațul lipsă
speriat de un flash consumat
acolo lîngă vaza cu anemone
un bărbat sub un pom
așteptînd o femeie

DICTIONARUL SCRIITORILOR ROMÂNI

EDITURA FUNDATIEI CULTURALE ROMÂNE

Dictionarul scriitorilor români
- coordonare și revizuire științifică
Mircea Zăciu, Marian Papahagi,
Aurel Sasu; Ed. Fundației Culturale
Române; București, 1995;
816 p., 22.000 lei.

CĂRȚILE care nu se citesc, ci se consultă, cărțile care adună informația și o păzesc - de aici și vechiul lor nume de *thesaurus* - cărțile pe care le întrebi ceva și ele îți răspund precum computerele se numesc dicționare. De unde și particularitățile lor, dintre care cele mai importante sînt exactitatea și integralitatea informației într-un anumit domeniu. Pe acestea le voi discuta la *Dictionarul scriitorilor români*.

Pe lângă nenumăratele dificultăți și înspăimîntătoarea cantitate de muncă necesară alcătuirii oricărui dicționar, în cazul *Dictionarului scriitorilor români* (DSR) mai apare un obstacol: valorile ultimei jumătăți de secol nu sînt încă așezate, literatura română din această perioadă abia acum se cristalizează. Pentru a depăși această problemă autorii DSR-ului: Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu au fost nevoiți să oprească informația la 31 decembrie 1989, an care reprezintă de altfel și punctul final pentru o perioadă istorico-literară. (Mici adăugiri s-au făcut totuși, în special în legătură cu data morții unor scriitori, atunci cînd moartea a survenit după 1989 și pînă la ultima corectură a cărții). Cum însă o seamă de scrieri importante au apărut abia după acest an și unii scriitori au reintrat abia acum în literatura română (Alexandru Vona, de pildă), perspectiva asupra ansamblului literaturii române se schimbă (se limpezește) tot acum, antrenînd modificarea fiecărei verigi a ei. *Addenda* la DSR, deocamdată în proiect, va trebui să ofere nu puține corecturi, completări și precizări. Limita temporală destul de îndepărtată este și o primă limită a DSR, în care cei care-l cumpără (cu 22 000 de lei) în 1995 speră în zadar să găsească date la zi.

Despre coșmarul alcătuirii unui dicționar de scriitori în timpul cenzurii ne lămurește cel mai bine *Dosarul DSR* (referiri la aceasta

erau și în *Jurnalul* lui Zăciu), cu excelente "piese pentru o istorie a cenzurii". Meritul autorilor este de a fi inclus în versiunea actuală pe scriitorii din exil, exilați odinioară și din dicționar, precum și datele biografice care țin de soarta politică a scriitorilor: detenția, moartea în închisoare, persecuțiile administrative.

DSR încearcă și cred că izbuște în cea mai mare măsură să-i includă pe toți scriitorii români de la origini pînă în 1989. Despre criteriile de selecție se pot afla amănunte în paginile care prefătează lucrarea. Volumul I, apărut în 816 pagini, cuprinde doar trei litere, așadar, la propriu, A,B,C-ul scriitorimii române. Fiecărui scriitor îi este consacrat un articol format din 3 secțiuni: o notă biografică, o sinteză critică și o notă bibliografică (opera plus referințe critice pe cît posibil complete). Cîte o fotografie (sau mai multe, în cazul autorilor clasicizați) completează portretul literar, într-a-

dintre virușii care au pătruns în circuitele DSR-ului. *Dictionarul* fiind în curs de tipărire ei vor putea fi în bună măsură eliminați din volumele ulterioare.

Cea mai mare încurcătură este în privința premiilor literare, ale Academiei, al S.S.R. și ale U.S. Unele sînt pomenite, altele nu, la unele ni se spune afit anul acordării cît și opera, la majoritatea doar anul, ceea ce e insuficient. Emil Brumar, de pildă, a luat "Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut (1970)" (p. 381). Căutînd cîteva rînduri mai sus observăm că poetul debutează "editorial cu două plachete de versuri (1970): *Versuri și Detectivul Arthur*" și nu putem ști pentru care dintre ele a luat premiu sau dacă l-a luat cumva pentru amîndouă. S-ar putea deduce chiar că cele două plachete au apărut într-un singur volum. Or, premiu a luat volumul *Versuri* apărut la Albatros, cel de-al doilea fiind scos la Cartea Românească. (De altfel trebuie să adaug

pomeniște eliminarea lor în 1948 din aceeași instituție (Blaga, Theodor Capidan, Dumitru Caracostea, ca membri plini, I.A. Bassarabescu, Marcu Beza, Mihai Codreanu, ca membri corespondenți, etc.)

Imprecizii apar și în privința datei de naștere, la scriitorii care au prins reforma calendarului. Ar fi trebuit spuse fie ambele date (Bacovia 4/17 septembrie, Bassarabescu 17/30 decembrie, fie cea actualizată). Nici datele geografice nu excelează prin precizie. Astfel la Leon și A.E. Baconsky și la Cezar Baltag născuți în județul Hotin ni se precizează "Hotin, Bucovina" în loc de Basarabia. Deși îndeobște se dă județul din care face parte localitatea unde s-a născut un scriitor, el este uitat în cazul lui Pavel Chihai, născut la Corabia și este dat greșit la Jean Bart (Burdujeni este în Suceava și nu în Botoșani, cum apare în dicționar). Asemenea scăpări - am enumerat doar cîteva - par puțin importante oriunde, însă nu și într-un dicționar de calitate.

SURSELE de informație ating în România un maxim de precaritate, iar dificultățile de a stabili, să spunem, anul debutului unui scriitor sînt uneori insurmontabile (m-am izbit de curînd de o asemenea problemă cu anul de apariție la *Drumetul incendiar* de Gellu Naum, care nu este tipărit pe carte și asupra căruia dicționarele nu coincid. Am dat în "Colajul cronologic" din revistă anul din biografia (scrisă de Rémy Laville) revăzută de poet, dar nu am totuși certitudinea că este data reală. Tocmai asemenea dificultăți ar trebui rezolvate definitiv de un dicționar de încredere. Datele cuprinse aici ar trebui să fie "literă de evanghelie".

Dacă reproșurile în privința judecării de valoare sau a spațiului acordat unor scriitori care nu merituau mai mult decît o consemnare de cîteva rînduri implică argumente pro și contra, în schimb corectitudinea părții strict informative ține de A, B, C-ul oricărui dicționar și *trebuie să fie impecabilă*. Or, chiar de la început, în DSR nu este tocmai așa. Pînă la Z mai e cale lungă și timp destul ca imperfecțiunile să fie eliminate. Să sperăm că se va întîmpla astfel pentru că DSR este, deocamdată, cel mai bun dicționar de scriitori pe care-l avem.

Întreabă și ți se va răspunde ♦ *Cristalizare tîrzie* ♦ *Un Dosar cu un coșmar*
♦ *Biografie, bibliografie și critică*
♦ *Valoare și eroare* ♦ *Viruși în computer*
♦ *În drumul spre Z*

devăr "artistică" fiind a lui Emil Brumar, celelalte cam ca la "panoul de onoare". Prin sinteza critică generos desfășurată și care include situația scriitorului în epocă, DSR depășește limitele unui simplu dicționar și se va apropia, după publicarea tuturor volumelor de o istorie literară. Paradoxul este că, fiind mai mult decît un dicționar, DSR este totodată și mai puțin, căci o parte din "informația" lui devine cu siguranță disputabilă, paginile critice ale celor peste 60 de colaboratori nefiind egale nici ca valoare nici ca "eroare", în special pentru contemporani. Este un prim "virus" al acestui computer.

VOI LĂSA la o parte elogiile pe care le merită din plin un instrument de calitate care nu va putea lipsi din bibliotecile noastre, convinsă fiind că ele vor fi rostite afit în cadrul dezbaterii *României literare* (v. pag. 6-7) cît și în alte reviste. Prefer să încerc să mai găsesc cîteva

că surprinde în informațiile bibliografice - *Opera* - lipsa notării editurilor la care au apărut cărțile, se dau numai localitatea și anul). Întrucît la Uniunea Scriitorilor se pare că evidența premiilor după 1983 este fragmentară, ea e la fel și în dicționar, ceea ce nu e admisibil. Din păcate și înainte de '83 apar destule omisiuni sau greșeli de datare a premiilor (Brătescu-Voinesți, Emil Botta, Radu Boureanu, ca să dau doar cîteva exemple). Fie că autorii și coordonatorii dicționarului au considerat premiile Academiei și ale U.S. o informație obligatorie și atunci ea trebuia luată în serios, fie că nu, și atunci trebuia eliminată, pentru omogenizarea referințelor oferite.

Am menționat importanța recuperării dimensiunii politice a vieții unora dintre scriitorii români, una dintre marile calități ale acestui dicționar. De aceea este de mirare că, după ce se menționează primirea în Academia Română a unora dintre scriitorii noștri interbelici, nu se mai

A, B, C

Scara de valori

ÎN DISCUȚIILE purtate pînă acum în jurul "Dicționarului Zăciu", "dosarul" care îl precede pare să fi reținut în mai mare măsură atenția decît dicționarul propriu-zis. Lucrul este nedrept înșă explicabil.

"Dosarul" luminează dedesubturile unui "caz" ale cărui semnificații bat dincolo de fruntariile literarului, vizînd politicul. Din acest motiv nu mă pot opri, la rîndul meu, să mă refer la el fie și în fugă.

De la un timp se încearcă acreditarea ideii că regimul Ceaușescu nu a fost chiar atît de represiv pe cît i-a mers faima, nerecurgînd la reprimarea fizică a oponenților, dizidenților, inaderenților (este uitată asasinarea în beciurile securității a lui Gh. Ursu, dar și a altora), iar în ce privește cultura ar fi fost în fond destul de permisiv. Cu toate multele cenzuri, nedeclarate dar reale, s-au găsit soluții, se susține, pentru a le înfrunta, mai în fiecare caz. Pînă la urmă, ni se spune, orice carte apărea, făcîndu-se, desigur, concesii, într-un proces chinuitor și desfigurator, într-adevăr, dar tot apărea, punîndu-se în funcțiune un sistem de complicități și cedări reciproce cu rezultate nu tocmai rele, în ultimă instanță, pentru cauza generală a culturii.

Că lucrurile nu au stat astfel o dovedește "dosarul" *Dicționarului*, o lucrare care nu a apărut și care, de nu era spiritul de prevedere al coordonatorilor, care au păstrat o copie-dactilo, putea pieri fără urme, după ce matritza primei imprimări a fost dată la topit. Este o excepție, ni se va spune, între atîtea cărți "cu probleme" care totuși au apărut, și poate că este, într-adevăr, o excepție, dar una proeminentă: prin faptul că a mobilizat energiile a zeci de autori eminenți, prin dimensiunea de act cultural național.

Au apărut deci, în timpul regimului Ceaușescu, multe cărți dificile, neconvenabile puterii comuniste, deranjante într-o măsură mai mică sau mai mare, dar *aceasta nu a apărut*. Cu toate nenumăratele demersuri făcute de autori și de editură, despre care informează "dosarul", intervenții, memorii, audiențe pe la diferitele "foruri", acceptări de a face unele modificări, de a "nuanța", tempera, echilibra, adăuga sau elimina unele lucruri, potrivit "sugestiilor de îmbunătățire" venite din tot felul de părți. Cu toate acestea, autoritățile ideologice ceaușiste nu au cedat și întrebarea este de ce în alte cazuri, pînă la urmă, au făcut-o, iar în acesta nu?

După mine, două au fost motivele împotrivirii pînă la capăt la apariția *Dicționarului Scriitorilor Români*. Un motiv ține de faptul că această lucrare, prin natura ei, viza instituirea unei scări de valori proprii, a unei ierarhizări ce ar fi fost decise în altă parte decît în sferile partidului. Publicarea *Dicționarului* ar fi echivalat, în ochii puterii comuniste, cu oficializarea unei ierarhizări nestabilite de ea.

Tipică mentalității comuniste, refractară la pluralism, este că o asemenea lucrare oficializează și îngheață o stare de lucruri. Deci *Dicționarul* ar fi trebuit să îmbrățișeze punctul de vedere oficial (elaborat unde? la C.C., la Consiliul Culturii?), or, nefăcînd acest lucru (dar cum să o fi făcut?) a fost interzis.

Celălalt motiv al neapariției, despre care dă seama "dosarul", a fost coalizarea împotriva lucrării a tuturor scriitorilor temători de poziția care le va fi rezervată în *Dicționar*, și în primul rînd a scriitorilor nomenclaturisti. Aceștia mai ales, dispunînd și de mijloace de influențare, au acționat pentru a bara drumul către apariție al *Dicționarului*, presimțind, iar unii chiar știind, că acesta nu le va satisface veleitățile, că nu vor fi prețuiți, în cuprinsul lui, atît cît credeau ei că merită, adică mult, imens, deprinși cum erau cu ocuparea, în orice împrejurare, a locurilor din față, rezervate de puterea răsplătitoare.

Tot referatul lui Ion Brad, una din piesele-cheie ale "dosarului", exprimă acest spirit, această preocupare de a nu fi contrazisă scara de valori oficializată, de a nu fi diminuată poziția scriitorilor deținători de funcții oficiale, sau, mă rog, a scriitorilor "cu activitate serioasă, inspirată de exigențele și orientarea politicii culturale a partidului". Aceasta pe de o parte, iar pe de altă parte, de a nu fi cotate mai bine decît a acestora activitatea altor scriitori, neinspirată de amintitele exigențe și orientări. Toată preocuparea referentului de a nu se comite "nedreptăți" sau "exagerări", aceste obiective le are în vedere.

Am citit răspunsul lui Ion Brad la ancheta revistei *Apostrof* și nu pot afirma că nu este redactat cu abilitate; pe mulți îi poate convinge de bunele sale intenții, de faptul că, în fond, dorința sa a fost să sprijine apariția *Dicționarului*, propunînd intervenții în text fără de care această apariție nu ar fi fost cu putință.

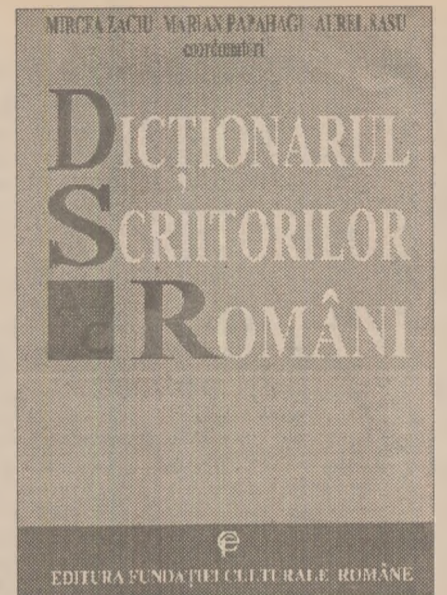
Dar chestiunea ce i se poate reproșa lui Brad, după mine, nu este aceea că a făcut un referat cu obiecții ci aceea că a făcut un referat. De ce să-l fi făcut, cu ce argument al competenței era îndreptățit Ion Brad să se pronunțe despre cum a fost munca celor 60 de autori, istorici literari, critici, cercetători cu recunoscută profesionalitate, a fiecăruia în parte și a tuturor la un loc? A, dacă s-ar fi pronunțat după apariție, avea tot dreptul moral să o facă, în numele libertății de opinie critică, dar făcînd-o înainte s-a ipostaziat, vrînd-nevrînd, în cenzor sau, în orice caz, în sfătuitor al cenzurii. Eu cred că Brad ar fi trebuit să refuze să dea acel referat, oricine i l-ar fi cerut, lucru pe care i l-am și spus de altfel, nu demult cînd, întîlnindu-l, mi-a vorbit de amărăciunea care îl încearcă de cînd trece, în urma publicării "dosarului", drept principalul vinovat de interzicerea *Dicționarului Scriitorilor Români*.

ȘI ACUM cîteva observații, totuși, despre *Dicționar*. Amploarea cuprinderii este, desigur, unul din marile sale merite. Conceput inițial în două volume s-a ajuns în prezent la cinci, ultimul fiind proiectat pentru "Addenda et Corrigenda" și "Indici". Este pentru prima dată cînd o astfel de lucrare vizează întreaga literatură română, de la începuturi pînă în prezent și de pretutindeni. Remarcabilă este apoi arhitecturarea articolelor *Dicționarului*, îmbinînd optim latura de informație (numele avut la naștere de scriitor, cînd e altul decît cel literar, momentele biografice mai însemnate, bibliografic, referințe critice) cu aceea de comentariu critic al operei. Comentariul critic, deși prezintă inegalități și deosebiri de optică (sînt totuși șazeci de autori!) este expresia unor abordări avizate, iar articolele despre marii scriitori sînt toate de cea mai bună factură. (Ajunși aici să notăm, în paranteză, că în acest prim volum al *Dicționarului* (literele A-C) și-au dat înfîlnire, prin jocul alfabetului, curios lucru, aproape toți marii noștri scriitori: Caragiale, Creangă, Arghezi, Barbu, Blaga, Bacovia, Călinescu).

Demnă de relevat este și acțiunea recuperatoare a *Dicționarului*. Scriitorii români uitați, subapreciați, striviți de mai vechi sau mai noi prejudecăți, prețuiți prea puțin ori deloc, sînt puși în lumina meritată, reevaluați convingător. Mă gîndesc la Ion Al-George, poetul și traducătorul, unchiul orientalistului Sergiu Al-George, la Victor Anestin, autorul primului roman românesc de science-fiction, discipol al lui Camille Flammarion, cu care s-a aflat în corespondență, la Gheorghe Banea, autorul *Zilelor de lazar*, la V. Beneș, prozator și critic de artă, la romancierul Constantin Barcaroiu, la istoricul literar Olimpiu Boitoș, la criticul și eseistul Septimiu Bucur, cu viață zbuciumată, tumultuoasă, mort la 49 de ani, la Horia Bottea, poet și prozator modernist, la criticul Mihail Chirnoagă sau la interesantul prozator N. Cantonieru, mort la 30 de ani. Sînt apoi și altfel de recuperări necesare, privind scriitorii mai cunoscuți dar desconsiderați estetic pentru că nu mai fuseseră citați cu o privire înprospătată. Brătescu-Voinești este reabilitat pentru multe zone vii ale scrisului său, taxat pînă acum, global, drept sentimental și didactic. Georgetei Mircea Cancicov, această foarte interesantă prozatoare, i se acordă însemnătatea cuvenită.

Scările de valori propuse de dicționare sînt inexplicite, se lasă deduse, în principal, din ce dimensiuni au articolele. Scriitorii considerați importanți vor beneficia de cele mai întinse comentarii iar minorii, autorii mărunți, de cele mai restrînse. Între extreme: felurile cote de relief indicate, cum spuneam, prin dimensiunile mai mari sau mai mici ale articolelor.

Autorii *Dicționarului* pe care îl

discutăm nu au procedat peste tot în acest spirit și ciudățenia este că observația "satrapului cultural" Dulea că ei ar fi adoptat mai degrabă perspectiva unei istorii a literaturii decît a unui dicționar nu este chiar lipsită de teme (nu ca motiv al interzicerii, de bună seamă). Sînt într-adevăr articole ce fac risipă de argumentație critică, stăruitor analitice, sporind prin insistență dimensiunile comentariului chiar dacă acesta nu e totdeauna favorabil scriitorului comentat. Aceasta în istoria literaturii este legitim, dar în dicționar e oarecum impropriu. G. Călinescu, în *Istoria* sa, acordase într-adevăr un spațiu amplu discutării lui Cezar Petrescu, poate mai întins decît îi acordase lui Rebreanu, pentru că avea de dovedit supralicitarea unui scriitor care trecea prin impostură în rînd cu cei mai mari. Într-un dicționar articolul despre Cezar Petrescu nu va avea însă niciodată aceleași dimensiuni cu ale celui despre Rebreanu.

LA FEL într-o istorie a literaturii contemporane, unde se poate discuta oricît în jurul cazului Eugen Barbu, care a ocupat mulți ani prim planul scenei literare și publice românești, dar în dicționar capitolul ce-i va fi dedicat își va reduce simțitor dimensiunile. În *Dicționarul* de care vorbim, însă, lui Eugen Barbu, pe lîngă că i se acordă prea mult spațiu este și tratat cu inexplicabilă deferență. Despre *Șoseaua Nordului* sau *Facerea lumii*, romane tipic proletcultiste, aflăm doar că "încearcă epicul pur" iar despre *Incognito* că "a fost acuzat de plagiat" și nu că plagiatul a fost dovedit cu asupra de măsură. Culmea este că unul dintre doveditorii scandalosului delict a fost chiar Mircea Zăciu!

Supralicitat este și Aurel Baranga, producător de teatru boulevardier socialist, iar includerea în sumar a unor autori lipsiți de identitate literară proprie ca D. Bălăeț, V. Bucuroiu, C. Bărbuceanu, S. Alterescu este de neînțeles. Absența Crînguleanu cum să nu se simtă, în aceste condiții, nedreptățit?

Dar acestea sînt în fond observații mărunte, survenind inevitabil în discutarea unei opere de proporțiile monumentale ale acesteia, spre a nu mai vorbi și de istoria ei accidentată. Faptul că o avem, că a început tipărirea ei în atît de bune condiții la Editura Fundației Culturale Române, e un motiv de mare satisfacție, chiar dacă tîrzie, pentru toți iubitorii literaturii române.

Gabriel Dimisianu

Partea și întregul

DE LA BUN început trebuie spus că *Dicționarul scriitorilor români* coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu "profită" de câteva particularități care nu prea încurajează - cel puțin în mod normal - un spirit critic al receptării. Mai întâi de toate, dicționarul are, prin complexitatea sa, privilegiul înfietății, și acesta în contextul unei culturi care nu doar în domeniul literaturii duce lipsă de dicționare, instrument absolut elementar și indispensabil, o cultură dispusă să accepte situații incredibile, precum publicarea unui dicționar al scriitorilor români în Polonia sau în Ungaria, înainte ca el să existe în România. Pe urmă, DSR nu este pur și simplu rezultatul unei laborioase întreprinderi filologice puse de regulă pe seama unor harnici dar relativ anonimi cercetători, ci opera unor autori cu nume sonore, practic cele mai însemnate personalități ale criticii actuale, aparținând mai multor generații și reflectând deci perspective de abordare ce promit prin diversitatea lor complementaritate și largă cuprindere. Îi citez doar pe câțiva dintre aceștia, fără pretenția unei selecții ierarhizante: Nicolae Manolescu, Florin Manolescu, Mircea Martin, Ion Pop, Paul Cornea, Gh. Grigurcu, Mircea Iorgulescu, Dan C. Mihăilescu, Radu G. Teșosu, Ioan Buduca, Alexandru Cistelean, Mariana Vartic, Ion Vartic, dar și alții, în egală măsură importanți, printre care coordonatorii înșiși, filologi cu experiență în acest domeniu. În fine, lungul drum pînă la cititor al acestui dicționar alcătuit încă din anul 1982 (!) și permanent reactualizat în cei zece ani pînă la preluarea sa de către Editura Fundației Culturale Române, cu imense eforturi din partea autorilor, are o istorie tristă și senzațională. Dosarul *Dicționarului*

scriitorilor români, conținând toate rapoartele, informările, referatele și scrisorile care au împiedicat cu o exasperantă reavoință apariția volumului este tulburător de impresionant, căci reprezintă, de fapt, primele documente, reproduse negru pe alb, ale cenzurii. Nu vreau să minimalizez valoarea acestui dicționar, de altfel incontestabilă, ci doar să remarc că, prin înseși condițiile apariției sale, te obligă, a priori, cumva să închizi puțin ochii, să treci cu vederea eventualele neajunsuri.

...care, după părerea mea, există. Unul dintre ele este, probabil inevitabil, reprezentînd tot o urmare a diversității punctelor de vedere, însă de astă dată una negativă: inegalitatea. De la nonconformismul curajos și inovator la plata convenționalitate, DSR parcurge o gamă largă, chiar prea largă de perspective critice, riscînd o generozitate inutilă și uneori inexplicabilă față de unii scriitori și o severitate nepotrivită față de alții. Nu e vorba de discrepante flagrante, trebuie să o recunoaștem, pentru că ele au fost cu siguranță "nivelate" de coordonatori, dar chiar și așa, mărunte, ele rămîn totuși supărătoare. Astfel, Ion Brad, unul dintre principalii oficiali de dinainte de '89 vinovați de boicotarea acestui proiect editorial, poet mediocre cu ne semnificative performanțe ce tin de o stilistică de demult apusă, este tratat cu prea multă îngăduință, acordîndu-i-se privilegiul unui comentariu care-l promovează la o poziție nemeritat de "înalță": "Poetul-peregrin reface traseele tonice ale unei tradiții iluministe, dar știe pe alocuri să găsească un timbru intim, al propriei biografii, care încălzește fibra pedagogică". Un critic minor și profund marcat de influența ideologiei comuniste ca Ion Dodu Bălan ne e prezentat ca un monograf demn de

luat în seamă al lui Octavian Goga și Aron Cotruș, cînd acesta este pur și simplu semnatarul cîtorva idei banale, școlărești, exprimate într-un stil ieftin metaforizant. Constantin Ciopraga, istoric modest cu vederi mult prea tradiționaliste pentru sfîrșitul secolului XX, e calificat de DSR drept "spirit cumpătat", un eufemism, după părerea mea, pentru formula "lipsit de spirit critic". În fine, lui Eugen Barbu, căruia nimeni nu-i neagă vina de bun prozator realist, i se descoperă mari latențe, asemănătoare, nici mai mult, nici mai puțin, cu ale lui Tudor Arghezi. Să păstrăm totuși proporțiile!

ÎN FAPT, tot ce i s-ar putea reproșa DSR ține de modul în care acesta nu reușește, uneori, să tempereze idiosincraziile autorilor. Fiind vorba de mari critici, individualități cu personalități puternice și distincte, aceștia vin cu sistemul lor propriu de evaluare, care poate fi incompatibil, în profunzime, cu al celorlalți, ceea ce la nivelul întregului dicționar poate avea un efect destul de deconcertant. Se spune că traducătorii cei mai buni sînt acei indivizi cu talent personal mediocre, și încep să mă întreb dacă nu cumva același lucru ar putea fi valabil și în cazul dicționarelor. Dau un singur exemplu. În portretul lui Valeriu Cristea înțîlnim următoarea frază, pentru mine șocantă: "Cristea nu este posedat de demonii metodelor moderne", care divulgă, destul de limpede, intoleranța față de metodele cu pricina, sugerînd în același timp că alții sînt "posedați". Cine? Poate Sorin Alexandrescu, "universitarul cu rigoare elegantă", pe care DSR nu-l mustră însă cîtuși de puțin.

Idiosincraziile se manifestă și la nivelul stilului, care, dincolo de o acuratețe generală deja puțin înclinată spre prețiozitate și sofisticărie inutilă,

variază spectaculos de la formule crispate și greoaie (gen "onirism geometrizant, ca fixație a rigorii care ține în frîu descompunerea, care limitează poluarea afectivă prin veghea formelor") la dezinvolțura frizînd oralitatea, cu întrebări retorice și construcții simple (ca în articolul consacrat lui Ion Creangă).

Încă din prefața alcătuită în 1982 cititorul afla că DSR-ul nu este un "dicționar al extravaganțelor de lectură" (și într-adevăr, nimeni nu i-ar putea aduce o asemenea acuză), dar că încurajează perspective originale. Studiul despre George Bacovia (considerat poet nesimbolist, chiar anti-simbolist) și cel despre I.L. Caragiale (comentat din perspectiva distincției formele literaturii înalte-formele literaturii de consum, ceea ce divulgă imediat autorul) sînt, pe bună dreptate, remarcabile, chiar dacă tezele lui N. Manolescu și Fl. Manolescu erau deja cunoscute din cărțile acestora. Pe de altă parte, tratarea unitară a lui Geo Bogza, cu nepărtinire apreciat atît ca poet avangardist, cît și ca reporter patriotard, mi s-a părut dezamăgitoare.

Dicționarele au, de obicei, ceva plicticos și pur utilitar; le deschizi numai cînd cauți ceva, și atunci în grabă, astfel încît anumite formule simple, care să-ți ușureze aflarea informației dorite, sînt chiar necesare. DSR este, dimpotrivă, o carte cu o personalitate bine definită, o carte care se citește, cu toate sentimentele diverse pe care le implică participarea: curiozitate, dezacord, aprobare, surpriză, plăcută sau nu... O carte pe care cred că o pot caracteriza preluînd formula lui Florin Manolescu din articolul despre Caragiale: valoarea întregului e mai mare decît suma părților lui.

Andreea Deciu

CALENDAR

19.VII.1891 - s-a născut *Teodor Murășanu* (m.1966)
 19.VII.1905 - s-a născut *N. Carandino*
 19.VII.1909 - s-a născut *Tamara Gane*
 19.VII.1923 - s-a născut *Constantin Ţoiu*
 19.VII.1924 - s-a născut *Traian-Liviu Birăescu*
 19.VII.1924 - s-a născut *Tania Lovinescu*
 19.VII.1936 - s-a născut *Norman Manea*
 19.VII.1943 - s-a născut *Maria Luiza Cristescu*
 19.VII.1955 - s-a născut *Leo Bordeianu*
 19.VII.1989 - a murit *Mihai Tunaru* (n.1931)
 20.VII.1862 - s-a născut *Paul Bujor* (m.1952)
 20.VII.1912 - s-a născut *Ștefan Popescu*
 20.VII.1915 - s-a născut *Samson Sleahu* (m.1993)
 20.VII.1927 - s-a născut *Matilda Caragiu-Marioțeanu*
 20.VII.1930 - s-a născut *Iuliu Rațiu*
 20.VII.1943 - s-a născut *Adrian Păunescu*
 20.VII.1986 - a murit *Liviu Damian* (n.1935)
 21.VII.1821 - s-a născut *Vasile Alecsandri* (m.1890)
 21.VII.1889 - s-a născut *Mircea Dem.Rădulescu* (m.1946)
 21.VII.1904 - s-a născut *Ion Biberi* (m.1990)
 21.VII.1906 - s-a născut *Traian Chelariu* (m.1666)

21.VII.1921 - s-a născut *Violeta Zamfirescu*
 21.VII.1932 - s-a născut *Corneliu Leu*
 21.VII.1938 - s-a născut *Mircea Cojocaru*
 21.VII.1939 - s-a născut *Valentin Hossu-Longin*
 21.VII.1948 - s-a născut *Ioana Diaconescu*
 21.VII.1979 - a murit *Ion Pascadi* (n.1932)
 22.VII.1911 - s-a născut *George Moroșanu*
 22.VII.1921 - s-a născut *Paul Mihnea*
 22.VII.1939 - a murit *I.I.Mironescu* (n.1883)
 22.VII.1991 - a murit *Ion Serebreanu* (n.1927)
 23.VII.1869 - s-a născut *Gh.Adamescu* (m.1942)
 23.VII.1924 - s-a născut *Eugen Teodoru*
 24.VII.1911 - s-a născut *George Ivașcu* (m.1988)
 24.VII.1937 - s-a născut *Iosif Lupulescu*
 25.VII.1876 - s-a născut *Mihail Codreanu* (m.1957)
 25.VII.1931 - s-a născut *Vladimir Beșleagă*
 25.VII.1978 - a murit *Petre Iosif* (n.1907)
 25.VII.1979 - a murit *Tudor Balteș* (n.1933)
 26.VII.1901 - a murit *Mihail Cornea* (n.1844)
 26.VII.1907 - s-a născut *Silvestru Zaharodnei*
 26.VII.1939 - s-a născut *Gheorghe Azap*

26.VII.1939 - s-a născut *Cezar Baltag*
 26.VII.1961 - a murit *Al.Tudor-Miu* (n.1901)
 26.VII.1976 - a murit *Dominic Stanca* (n.1926)
 27.VII.1881 - a murit *Al.Pelimon* (n.1822)
 27.VII.1907 - s-a născut *Lucian Predescu* (m.1983)
 27.VII.1921 - s-a născut *Eugen Coșeriu*
 27.VII.1925 - s-a născut *Marcel Gafton* (m.1987)
 27.VII.1930 - s-a născut *Costache Anton*
 27.VII.1930 - s-a născut *Valentin Mândăcanu*
 27.VII.1937 - s-a născut *Pan Izverna*
 27.VII.1938 - s-a născut *Eugen Zehan*
 27.VII.1966 - a murit *Ion Mușlea* (n.1899)
 27.VII.1983 - a murit *Teodor Balș* (n.1924)
 28.VII.1904 - s-a născut *Mary Polihroniade-Lăzărescu* (m.1984)
 28.VII.1932 - s-a născut *Ioan Șerb*
 28.VII.1940 - s-a născut *Ion Chiric*
 28.VII.1970 - a murit *Aurel P.Bănuț* (n.1891)
 28.VII.1985 - a murit *Valeria Sadoveanu* (n.1907)
 29.VII.1851 - a murit *Ioan Catina* (n. 1828)
 29.VII.1895 - s-a născut *Victor Ion Popa* (m.1946)
 29.VII.1897 - a murit *Ștefan G.Vîrgolici* (n.1843)
 29.VII.1912 - s-a născut *N.Steinhardt* (m.1989)

29.VII.1951 - s-a născut *Vasile Nedelescu*
 29.VII.1982 - a murit *Laurențiu Duican* (n.1964)
 29.VII.1992 - a murit *Lucia Demetrius* (n.1910)
 29.VII.1993 - a murit *Nicolae Costenco* (n.1913)
 30.VII.1887 - s-a născut *Franyó Zoltán* (m.1978)
 30.VII.1893 - s-a născut *Mihail Celarianu* (m.1985)
 30.VII.1894 - s-a născut *Al.O.Teodoreanu* (m.1964)
 30.VII.1935 - s-a născut *Traian Dorgoșan*
 31.VII.1910 - s-a născut *Grigore Popa* (m.1994)
 1.VIII.1883 - s-a născut *Ran Halippa* (m.1979)
 1.VIII.1884 - s-a născut *Florian Cristescu* (m.1949)
 1.VIII.1895 - s-a născut *I.Valerian* (m.1980)
 1.VIII.1913 - s-a născut *Coca Farago* (m.1974)
 1.VIII.1921 - s-a născut *Izsák József*
 1.VIII.1927 - s-a născut *Ioan Meștoiu*
 1.VIII.1933 - s-a născut *Constantin Turturică*
 1.VIII.1939 - s-a născut *Gheorghe Suciu*
 1.VIII.1941 - s-a născut *Al.Covaci*
 1.VIII.1948 - s-a născut *Titus Vîjeu*

“Arta” propagandă

ÎNTR-UNA din cele mai valoroase cărți publicate la noi în ultimii ani, *Românii după '89. Istoria unei neînțelegeri* (Ed. Humanitas, 1995), Alina Mungiu analizează minuțios, printre altele, acțiunea propagandei, așa cum se manifestă aceasta în statele autoritare. După cum scrie avizata cercetătoare, “propaganda este tentativa calculată de a influența pe alții, în beneficiul propriu al propagandistului, sau al cauzei sale, prin prezentarea de informație selectată în acest scop”.

Importanța studierii subiectului s-a impus încă din 1937, când s-a înființat, în Statele Unite, Institutul de Analiză a Propagandei, care a și publicat o detaliată descriere a fenomenului. Cîteva din metodele fundamentale, de care se folosește propaganda, sînt: *focalizarea adevărului, etichetarea, generalizarea sclipitoare, transferul, mărturia, oamenii de bine, măsluirea cărților și așa-numita platformă a vagonului*. Toate sînt explicate de Alina Mungiu, discutate și exemplificate sclipitor, pe situații românești contemporane.

În cele ce urmează, îmi propun să fac public și să analizez un exemplu flagrant și foarte recent de propagandă, prin tehnici combinate. Preludiul acțiunii trebuie identificat în revista 22, care, conform obiceiului săptămînal, publică în nr.29/1995, un insert publicitar, despre numărul proximal al *Adevărului literar și artistic*. Printre autorii și titlurile anunțate, citim: Paul Goma, *Adresez mulțumirile mele domnului Nicolae Ceaușescu* și, respectiv, Cristian Tudor Popescu, *Gomora*. Este inutil să subliniez că prestigiul și ținuta intelectuală a revistei 22 constituie, deja, o primă falsă garanție, pentru probitatea materialelor amintite. Deci, o primă tentativă de manipulare a cititorilor.

Pe frontispiciul “Săptămînalului de cultură și atitudine” *Adevărul literar și artistic*, nr. 278/23 iulie 1995, deasupra titlului, în cheșar și cu litere de o șchioapă, stă scris: “*Paul Goma: Adresez mulțumirile mele cele mai sincere domnului Nicolae Ceaușescu*”. Pentru cititorul neavizat, o altă falsă garanție de bunăcredință este chiar avalanșa de termeni “pozitivi”, din denumirea revistei, ce pare a-și propune identificarea “adevărului”, din “literatură”, din “artă” și din “cultură” (sic!), prin intermediul “atitudinii” combative. Tot aștepta lozinci propagandistice, cum vom vedea îndată.

În sfîrșit, în paginile 6-7, centrale, ale revistei, sub mențiunea repetată: “Document” (a treia falsă garanție!), este publicată nu o luare

de poziție satiric-memorialistică a fostului disident - după cum ne-ar fi îndemnat titlul intervenției s-o credem - ci... un grupaj de “acte” provenite din Arhiva S.R.I., avînd serie, număr, indicații de pagină etc. (al patrulea fals indiciu de probitate!). Despre ce este vorba, concret?

Putem citi aici patru declarații date de Paul Goma, în timpul arestării sale, din aprilie-mai 1977; fragmentul unei note informative injurioase, semnate de Alexandru Ivasiuc, care îl vizează pe același P. Goma; o notă de excludere a lui P. G. din Uniunea Scriitorilor, semnată de secretarul Ion Hobana. Fiecare text este precedat de un titlu, iar întregul grupaj este comentat, în prima pagină, de redactorul-șef al revistei.

Dar de ce era nevoie de atîtea indicii (mai mult sau mai puțin mascate) de onorabilitate, înainte de publicarea acestor texte? Simplu: deoarece toate, fără deosebire, se străduiesc să răstoarne imaginea, general acceptată, de oponent curajos și demn, a lui Paul Goma, în confruntarea cu absurditățile ceaușiste. Toate încearcă să facă din alb - negru. Întrucît faima de oponent, a lui Paul Goma, este rezultatul unor gesturi publice răsunătoare și al unei largi recunoașteri a presei internaționale, nu i se putea opune un șir de amintiri veninoase sau de explicații răuvoitoare. Era nevoie tot de fapte concrete, de “documente” - iar ele au fost găsite.

ÎNAINTE de a analiza situația în detaliu, voi deschide o scurtă paranteză. Cu trei ani în urmă, mi-am permis să contrazic polemic un eseist, care punea la îndoială obiectivitatea și credibilitatea jurnalelor de detenție, pe motiv că era vorba de autori care își descriau propriile suferințe. Acest fapt, susținea distinsul critic, relativizează adevărul propriilor mărturii și, pentru a afla realitatea, ar trebui să așteptăm publicarea unor *documente* care, doar ele, fiind *obiective*, ne vor ajuta în restabilirea adevărului despre epoca trecută. Pe atunci, răspundeam acelor rezerve astfel: “în ce măsură un (să zicem) proces-verbal agramat, completat de un gardian mahmur, privind predarea-primirea unui lot de deținuți, este mai... *document* decît mărturiile scrise ale deținuților înșiși?! Deci numai actele și mărturiile emanînd de la torționari pot fi luate în considerare, cînd se va scrie istoria adevărată a anilor '50?”

Ei bine, iată că, astăzi, avem de-a face cu mult rîvnitele “documente”, dar care, toate, fără deosebire, culpabilizează victima. Putem spune, oare, că am restabilit normalitatea? Au devenit, brusc, mai credibili

torționarii care emit documente (ieri - Securitatea, azi - S.R.I.), decît deținuții care îți mărturisesc supliciile?

Dar lucrul cu adevărat important este că, de această dată, putem consulta și mărturiile victimei. *Audiatur et altera pars* este un principiu elementar, în justiție. Era suficient ca redactorul-șef al *Adevărului literar și artistic* (săptămînal de cultură și atitudine) să răsfoiască volumul *Culoarea curcubeului*, în care Paul Goma explicase, de ani de zile, toate faptele și detaliile în discuție. Nefăcînd necesara comparație și verificare a “documentelor” și expunînd o singură perspectivă, interesată, dl. Cristian Tudor Popescu a păcătuit de o primă culpă a propagandei: *măsluirea cărților*. Potrivit Alinei Mungiu, tehnica de *măsluire a cărților (card stacking)* constă în “dispunerea de informații corecte, dar selectate, pentru a induce o concluzie greșită (...), aranjarea unor fapte astfel încît să fie unilaterale.” Repet: o banală consultare a scrierilor lui Paul Goma l-ar fi scutit pe ziaristul de la *Adevărul...* de tapajul triumfalist al celui care a descoperit apa caldă, însă mai ales l-ar fi obligat la dispunerea... echilibrată, polifonică, a informației în pagină. Dar să venim, concret, la argumente.

*

CITIM, în *Adevărul literar și artistic*, documentul de excludere a lui Paul Goma, din Uniunea Scriitorilor. Nu ne va fi greu să înțelegem că publicarea sa tendențioasă, astăzi, reflectă tehnica propagandistică a *platformei vagonului* (“*Band wagon*: a spune publicului că toți ceilalți membri ai comunității au aderat deja și că mai bine aderă în ultimul moment (sar pe platformă) decît să fie lăsați în urmă”). Din moment ce scriitorii au fost de acord cu excluderea, trebuie să fi existat o nemulțumire de ordin profesional, nu-i așa?

Ei bine, nu! E suficient să cităm cîteva fragmente, pentru a sublinia semnificația profund politică a gestului de excludere. Potrivit notei, semnate de Ion Hobana, P. Goma practică “o activitate neconformă cu îndatoririle elementare ale unui cetățean al R. S. România, denigrînd conducerea statului și partidului, organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor și ale Consiliului Culturii și Educației Socialiste, precum și mulți scriitori. (...) Paul Goma nu vede nimic pozitiv în societatea noastră socialistă, construită cu multă trudă de poporul român, sub conducerea partidului.”

În timp ce citim, nu ne vine a crede. La cinci ani după (ceea ce s-a numit) Revoluție, cineva continuă să

fie acuzat pentru faptul că a derogat... conducerea de partid (comunist) și de stat (ceaușist)! Iar o janică însăilare, pentru a acuza pe oponent al lui Ceaușescu, în 1977, mai poate trece, și azi, drept probă vinovăției sale! Hotărît lucru, sînter în plin supraréalism.

De altfel, nici Securitatea însăși nu punea prea mare preț pe teribilul document. Citez, din *Culoarea curcubeului*, un fragment de interogatoriu, cînd i se arată scriitorului foaia cu pricina:

“Am citit-o. Era în regulă? Ștampilă, semnătură (a lui Hobana, evident). Reieșea din hîrtia aceea că mă exclusese mai întîi Consiliul Asociației Scriitorilor din București, apoi (nu mai țin minte, dar parcă în aceeași zi) Consiliul Uniunii Scriitorilor.

- Pare în regulă, am spus, rîzîndu-i-o. Numai că nu văd cît de atîrte la proces. (...) în cazul probei de la Uniune, nu consiliile decizionale excluderile.

- Că, nu le dai tu voie!

- Că nu le dă voie statutul.

- Căcat - statut! Uite-acolo, negru pe alb: ai fost exclus...

- La proces, o să spun care este părerea Securității despre Statutul Uniunii Scriitorilor: căcat.”

În condițiile anilor '70, Securitatea avea suficientă autoritate, pentru a-și procura orice fel de act (elogios sau denigrator), despre oricine de la orice instituție. Halucinant este faptul că un asemenea “document” prefabricat mai poate părea valabil cuiva și astăzi!

*

VOI ADMITE, în schimb, valoarea reală de document a notei informative semnate de Alexandru Ivasiuc. După aștepta acuzații că autorul *Păsărilor* a fost un colaborator al Securității (acuze respinse, în numele pietății față de cel dispărut în condiții tragice, sau prin condamnarea ca resentimentar, a celui care încercase să se apere etc.), iată că este publicat, negru pe alb, un fragment al complicității romancierului cu odiosul organ. Este vorba de contribuția premeditată a unui scriitor, la defăimarea și insultarea unui coleg de breaslă. E nevoie să ofer citate. Iată-le: “Paul Goma are o inteligență săracă, o ușoară ambiție și prezență. (...) A ajuns o unealtă docilă a *Europei libere*, a lui Tepeșneag și a Monicăi Lovinescu și Virgil Ierunca. E un rezultat al rămășițelor războiului rece, o personalitate supra-ambicioasă, ușor de manevrat, subtil încăpățînat, conflictual...” etc. (Îmi este penibil să citez și pasajul care se referă la mama lui P.G., dar poate fi găsit în revista cu pricina, în dreptul notei informative.)

andei

Se știe că, între cei doi scriitori, relația era tensionată, de când Al. Ivasiuc blocase în editură apariția romanului *Ușa*, de Paul Goma. Unii, mai indulgenți, l-ar putea înțelege. Când la un punct, pe Al. Ivasiuc, pentru faptul că n-a fost un admirator și entuziast al lui Paul Goma: în fond, pentru că are dreptul să-și selecteze prietenii cum crede el de cuviință. Dar aici și pînă la a scrie un text injurios, pe care să-l înmîneze cu bună înțelegere Securității, care s-a folosit atunci și acum de el, pentru a comente pe un oponent al lui Ceaușescu - o distanță prea mare, care nu poate fi înțeleasă.

În ceea ce mă privește, nu consider că rîndurile scrise de Al. Ivasiuc, în reprobabilă sa delatiune, caracterizează pe Paul Goma. Cel mult, pot să-l insulte - dar asta e deja o discuție. Rămîne de stabilit, măcar, prin răsfrîngere, nu cumva îl caracterizează pe Al. Ivasiuc însuși. Și, mai ales, în contextul publicării în *Adevărul literar și artistic*, ele reflectă acea tactică propagandistică numită *mărturie* ("Testimonial": a avea o persoană respectată și detestată, care să afirme că o anumită acțiune sau un program [sau o persoană] sunt bune sau rele").

*

GRUPAJUL de "documente" cuprinde patru declarații, sembrate de Paul Goma (din care două dictate și contrasemnate de maiorul Goran Gheorghe, în calitate de anchetator). Nu mă voi referi acum la textul în care romancierul măsoară cinstul că a criticat în occident lipsa de libertate din România; de asemenea, voi lăsa la o parte declarația în care scriitorul batea cu amărăciune obstacolele care le-a avut de înfruntat la reuniunea Scriitorilor, în dorința de a publica volumele în țară sau de a se ocupa de lucru. Aceste texte n-ar face decât să-l avantajeze, astăzi, pe Paul Goma, în ochii unui analist obiectiv și onest.

Merită o atenție deosebită, în schimb, declarația supratitrată *Disidență de lux*. La insistențele anchetatorilor, arestatul dă amănunte despre cîștigurile realizate în occident, în urma tipării scrierilor sale. Publicarea acestui "document", către redacția *Adevărului*..., care a adăugat un titlu și un comentariu tendențios (în prima pagină) se cadează în tehnica de *focalizare a adevărului* ("focused truth", sau selectarea și aranjarea informației, astfel încît să se obțină efectul dorit"). În consecință, nu se spune nici un cuvînt despre faptul că P. G. trăiește ani de zile fără un salariu stabil, împreună cu soția sa (tot fără

serviciu) și copilul, fiind dat afară din toate locurile de muncă, întreținându-se cu toții din pensia socrului scriitorului. În schimb, sînt înșirate sume cu două sau trei zerouri, în mărci sau franci. Bani pe care, culmea, autorul nu totdeauna a reușit să și-i recupereze din Vest, după cum explică el însuși, mult mai plastic, în *Culoarea curcubeului*, redînd telectuala dezolare a unui securist anchetator:

"- Bă, futu-le muma-n cur de rechini capitaliști! Bă, cum știe ei să te jupoaic - că te-a jupuit, Gomiță, te-a folosit pentru reclama lor, pentru propaganda lor împuțită, ți-a dat cinci mărcuțe, de-o țuică - și sula! Tu știi, bă, că neamtu te-a scos dator?(...) Am mai văzut fraieri la viața mea, dar ca tine... Zău că mi-am schimbat părerea despre tine. Ziceam că, dacă tot ne-ai dat dureri de cap cu cărțile alea, măcar iei niște dulari pe ele. Ai luat ciuciu! Zău că nu te mai consider... Bistrane, pui hîrțile alea... știi tu unde... Salut! Salut! Îi salut și pe fraierii cu cioc!"

Într-adevăr, Bistran a pus așa de bine "hîrțile alea", încît peste aproape douăzeci de ani au fost publicate, cu mare tapaj, în *Adevărul literar și artistic*.

*

SCOPUL rîndurilor de față nu este de a judeca sau înfiera faimoasa frază: "Adresez mulțumirile mele cele mai sincere domnului Nicolae Ceaușescu". Trebuie să notez, însă, că, în acest caz, *focalizarea adevărului* se realizează prin repetiția obsedantă și tendențioasă: formula apare tipărită, o dată, în revista 22, a doua oară pe frontispiciul *Adevărului literar și artistic*, a treia oară în vîrfurile celor două pagini de "documente", a patra oară ca titlu ("din redacție") al declarației din 6 mai 1977, a cincea oară - în textul propriu-zis. Dacă existau, într-adevăr, atîtea dovezi de colaboraționism al lui Paul Goma, de ce era nevoie să ni se scoată mereu ochii cu una și aceeași frază?

Îi las pe cititori să judece gravitatea frazei respective, iar eu, pentru obiectivitate, voi da cuvîntul și apărării (adică exact ceea ce n-a făcut redactorul-șef al *Adevărului*...). Autorul *Culorii curcubeului* explicase pe larg situația zilei de 6 mai 1977, cînd se găsea după cîteva crize cardiace (ca urmare a regimului de detenție și interogatorii), într-o stare de semiconștiință (din cauza drogării repetate, prin administrarea de pastile și injecții) și după cîteva izbucniri nervoase și lacrimogene (ca reacție la presiunile psihologice, la care-l supuneau anchetatorii, pentru a-l obliga să scrie o anumită "frăzuliță"): "Cum or să-mi dea ei

drumul, fără să obțină ceva la mîna? De aceea îmi fusese mie frică, atunci cînd plînsesem pentru prima oară. Îl simțeam, ascuțit, pe Vasile hotărît să-mi smulgă "frăzulica" - așa îi zicea el. Hotărît și cu o răbdare de înger: în fața mea se adunaseră vreo cincisprezece foi de hîrtie, pe care eu scrisesem că regret că îl înjurasem pe Ceaușescu, trebuia să-l fac de rîs în termeni politicoși - toate "deocamdată nefolosibile" - fiindcă nu conțineau frăzulica.

El zicea: Nu-i bună nici asta, deocamdată nu e folosibilă, o punem deoparte, să încercăm alta, mai bună, care să conțină și frăzulica și mi-o citea de două-trei-patru ori și eu ziceam "Bine" și scriam exact ce mai scrisesem, și "Grenadă" o lua de la cap și la un moment dat m-a oprit din scris și a zis „Acum introduc frăzulica” și mi-a pus petecul de hîrtie în față și eu am scris: „Și acum introduc frăzulica pe care domnul de colo...” , dar Vasile m-a înjurat de mamă. Și iar am luat-o de la cap.”

Cam acesta a fost contextul scrierii frazei cu pricina. Și, trebuie să recunoaștem, cu totul diferit a fost ea prezentată publicului larg, acum, după douăzeci de ani. Un motiv în plus ca să mă îndoiesc de *adevărul* pe care ar vrea să mi-l înfățișeze acest "săptămînal de atitudine". Dar să judece fiecare, singur, de partea cui se află adevărul...

*

POATE că unii cititori de bunăcredință se vor întreba: de ce s-a iscat această furtună, din senin? Ce mai contează, astăzi, ce și cum a scris Paul Goma, într-o anumită anchetă la Securitate? Răspunsul e foarte simplu: toți ceilalți disidenți, care și-ar fi putut spune părerea, după '89, despre guvernarea țării, au fost mînjiți și calomniați metodic. Nici unul n-a scăpat: Doina Cornea, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Dan Petrescu, Dumitru Mazilu etc. Paul Goma a fost "uitat" pînă acum, din două motive: 1) Nu dădea semne că ar vrea să se întoarcă în țară, pentru a se implica activ în viața politică românească; 2) De acolo, de la Paris, critica uneori atît de virulent și feroce opoziția și pe liderii ei, încît putea să ofere, cu totul involuntar și indirect, un avantaj puterii actuale.

Ei, dar aceste două "atuuri" ale lui Paul Goma au dispărut, în clipa în care, pe de o parte, i-a adresat o distrugătoare scrisoare deschisă

"tovarășului Ion Iliescu", argumentîndu-i detaliat această impostura poziției în care se găsește, și cînd, pe de altă parte, și-a anunțat public intenția de a candida pentru Președinția României. Venise momentul să se înceapă discreditarea propagandistică și a lui Paul Goma, cu sprijinul activ al S.R.I.-ului, *echidistantă* noastră poliție politică. (O mică întrebare: ce temeii mai putem pune pe obiectivitatea faimozelor documente secrete ale Securității, astăzi preluate de S.R.I., cînd, iată, ele sînt manevrate pentru a dovedi cele mai absurde lucruri: faptul că un celebru anticomunist și oponent al lui Ceaușescu ar fi fost, vezi Doamne, un admirator al fostului dictator?!).

Din păcate, conștiința publică nu mai ține minte cine a lansat pentru prima oară, în alegerile anterioare, zvonul aberant că dl. Emil Constantinescu a fost procuror, sau că a divorțat, sau că și-a înșelat nevasta etc. etc. În schimb, ne consolăm cu ideea că îl cunoaștem pe cel care, sub semnătură, a afirmat pentru înfrînta dată despre oponentul anticomunist Paul Goma că a fost un lingău al "cizmilor lui Ceaușescu". Acest scriitor se numește Cristian Tudor Popescu.

Dacă Virgil Ierunca și-ar scrie un nou volum din *Antologia rușinii*, ar trebui să înceapă, de această dată, de la litera P. Nu degeaba recunoaște redactorul-șef al *Adevărului literar și artistic* că, în aprilie 1990, după ce publicase un articol împotriva disidenților, întîlnindu-se cu foști amici ai săi, "în ochii multora citeam dorința acută de a mă scuipa". Vor fi ghicit ei cîte ceva, acei amici, încă de acum cinci ani.

*

NE APROPIEM cu pași repezi de noile alegeri. Apar marile manevre de intoxicare, în presă. Debutul furtunos tocmai s-a realizat. Va trebui să ne așteptăm, probabil, în continuare, la alte "dezvăluiri", și mai aberante și grosolane. Cine va fi următorul, pe listă?

Laszlo Alexandru

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Tratamentul numelor de persoană (2)

O STRATEGIE publicistică neîndreptată direct către devalorizarea unei persoane prin manipularea numelui ei, dar care îi poate aduce acesteia prejudicii, mizează pe un senzațional de impostură, bazat pe identitatea de nume între celebrități și persoane necunoscute public: "Buzura, din nou după gratii" (RL 1220, 1994,1).

Modificări de alt tip se produc în sfera convențiilor sociale, gradul de agresiune simbolică fiind proporțional cu încălcarea normelor lingvistice ale politetii. Poate varia protocolul de introducere a numelui: cu sau fără tiluri și formule de politete (*domnul ministru...*, *domnul...*). Pe scara de la distanța oficială (de maxim respect sau indiferență) până la familiaritatea cordială sau depreciativă se înregistrează, în ordine descrescătoare, desemnarea prin prenume și nume (în ordine normală sau inversată), numai prin nume, numai prin prenume, ori chiar prin abrevieri hipocoristice. Trebuie observată ambivalența unora din procedeele de mai sus - care au și o față pozitivă; în cazul celebrităților incontestabile, desemnarea prin nume (fără prenume și formulă de politete) e normală; poate că valoarea ironică e produsă uneori tocmai din contrastul între mărcile celebrității și judecata severă asupra persoanelor în cauză, evidentă în context. Ordinea nume-prenume - *Munteanu Marian*, *Nistorescu Cornel*, *Popovici Vasile* ("România mare", 1990-1991) -, caracteristică situațiilor birocratice - administrație, școală, armată - e adoptată ca un mod de punere în inferioritate a celor menționați, cărora li se neagă celebritatea prin înregistrare și inseriere.

Desemnarea prin diminutiv - *Petrică*, *Victoraș*, *Geluță Voican*, *Stelică Tănase*, *Săndica Vișan*, *Tanța Robu*, *Brenculică* etc. (ib.) - implică o atitudine depreciativă, de familiaritate ironică, de superioritate. Facilitatea procedurii este evidentă. Mai rare - și mai curînd glumețe decît devalorizante - sînt trunchierile: *Stolo*, *Văcă*.

O acțiune indirectă asupra numelui propriu e și folosirea sa ca bază de derivare, de la care se formează cuvinte noi: *iliescianism*, *vadimic*, *funarologie*... O inovație mult mai îndrăzneată e transformarea prin antonomază a numelui propriu în substantiv comun, cu o implicită devalorizare a persoanei: *dumitrasci*, *verdeți*... Acestea sînt, oricum, forme mai "abstracte", raționalizate, în care numele e folosit ca purtător al unei semnificații (deduse din comportamentul public al unui ins), și nu doar ca magic substitut al persoanei.

Modificările operate asupra numelui propriu în presa contemporană sînt, după cum se vede, destul de răspîndite și de variate; și mai variate sînt valorile lor contextuale: un diminutiv, de pildă, oscilează imperceptibil între simpatie și desconsiderare. Totuși, chiar în cazurile mai puțin grave, care nu urmăresc insultarea explicită a adversarului sau actualizarea prejudecăților etnice, acțiunea asupra numelui are un caracter primitiv și rudimentar.

CRONICA EDIȚIILOR

de Z. Ornea

Thomas Mann și România

In 1990 am întemeiat la Editura Minerva o colecție de literatură comparată. Am intitulat-o "Confluente" și, din păcate, am avut parte numai de lucrări de nivel sursologic (treapta cea mai de șes a literaturii comparate) gen "Dickens în România", "Leopardi în România" etc.etc. Puține din cărțile acelei colecții, acum stinse, semnate de competențe ca Edgar Papu, N. Balotă, Dan Grigorescu, Liviu Petrescu, Al. Dușu, Ion Roman, izbutiseră să se ridice la demnitatea literaturii comparate. Exegeza d-lui Dumitru Hîncu, pe care-o comentez acum, e la jumătatea drumului dintre aceste nivele posibile. De fapt, ca să mărturisesc gîndul întreg, cartea d-lui Dumitru Hîncu despre Thomas Mann în România e un eseu de structură jurnalistică pentru că știe să utilizeze, inteligent, elemente din senzaționalul gazetăresc, sporind interesul lucrării. La locul potrivit mă voi referi la această dimensiune.

Evident, în primul capitol autorul urmărește procesul receptării operei lui Thomas Mann în țara noastră. Fenomenul s-a petrecut, nu numai la noi, neașteptat de tîrziu. Pentru că și în Franța prima traducere din opera lui Thomas Mann (*Tonio Kröger*) apare tocmai în 1924. Cum ecourile literaturii universale veneau, pe vremea aceea, la noi, mai ales prin intermediul presei franceze, *Adevărul literar și artistic* (o excelentă publicație culturală) semnalează, tot atunci, valoarea operei scriitorului german. Un an mai tîrziu, tot aici, Isabela Sadoveanu insera un comentariu în care îl prezenta pe autorul novej *Tonio Kröger* drept "cel mai mare scriitor al Germaniei contemporane". Mai informați erau scriitorii grupați în jurul revistei germane brașovene *Klingsor* care, tot în 1925, elogia *Muntele vrăjit*. Despre această capodoperă romanescă va vorbi, în 1926, și *Adevărul literar și artistic*. Prima traducere, la noi, din opera lui Thomas Mann (cu nuvela *Tristan*) se produce în 1924, fiind, deci, sincroni cu receptarea operei scriitorului german și în celelalte țări europene (Franța, Italia, Spania). Și, apoi, comentariile se înmulțesc în presa noastră în limba română, germană, maghiară. Cînd, în 1929, lui Thomas Mann i s-a decernat premiul Nobel, evenimentul a fost un bun prilej pentru comentarii pătrunzătoare semnate de T. Vianu, I.M. Sadoveanu, Oskar Walter Cisek. Și, drept consecință, în 1930 apare a doua traducere românească (*Moartea la Veneția*) din opera lui Thomas Mann, urmată, în 1936, de *Tonio Kröger*. Traducerile din operele importante ale scriitorului se realizează după al doilea război mondial în tiraje impresionante. Dar comentarii pe marginea unor cărți ale scriitorului (inclusiv un interviu, în 1935, luat de Miron Grindea) devin acte culturale frecvente. În cercurile intelectuale românești Thomas Mann e o prezență importantă, citindu-i-se cărțile în limba germană. Au fost și oameni de cultură din România care l-au cunoscut personal pe marele scriitor german. Cineva l-a cunoscut, în 1911, chiar în sanatoriul de la Davos, unde era internată soția scriitorului, oferind, apoi, relatări despre unii din eroii romanului *Muntele vrăjit*, inclusiv Hans Castorp, cunoscuți în sanatoriu. Apoi îl cunoscuseră T. Vianu, germanul Bernard Caperius, profesor bucureștean, Emanoil Bucuța, G. Oprescu, Elena

Văcărescu, Oskar Walter Cisek (care a și corespondat cu Mann, exegetul nostru reproducînd aceste scrisori) și Meliusz József. Cu tîlc este relatarea convorbirilor din 1936 și 1947 dintre Thomas Mann și Cisek, din care am reținut extraordinara apreciere a autorului *Muntelui vrăjit* despre opera lui Kafka și mărturisirile despre perioada exilului său american din anii războiului. Nu e lipsit de semnificație faptul că marele scriitor german știa destule despre România și români. Primea și citea, de pildă, revista brașoveană în limba germană *Klingsor*, gazeta *Temesvares Zeitung*, a corespondat, apoi, din 1929, cu Camil Baltazar (traducătorul novej *Moartea la Veneția*), cu Cisek (cărui îi mărturisea într-o scrisoare: "Sunteți din țara unde s-a născut soția prietenului meu Herman Hesse. Un popor înzestrat - românii", făcînd referiri la Brăncuși). Există, apoi, însemnări despre țara noastră în jurnalul scriitorului exilat, în SUA, despre perioada 1939-1944. Lucrurile au mers mai departe și un personaj, cel central, din ultimul roman al scriitorului *Mărturisirile escrocului Felix Krull* (cu o gestație foarte lungă) are drept prototip un român. E vorba de escrocul internațional. George Manolescu - care se recomanda și George Lahovary - un personaj aventuros, fabulos care și-a scris și publicat, în 1905, în Germania, memoriile. Thomas Mann le-a citit la apariție, l-au frapat și, în 1913, cînd a început să lucreze la Felix Krull, aducîndu-și aminte de ele ("amintirile aducîndu-și aminte domn Manolescu"), le-a utilizat drept prototip al eroului la care medita. În memoriile sale, marele prozator mărturisea că atunci cînd și-a închipuit planul romanului despre Felix Krull "am fost îmboldit de lectura memoriilor lui Manolescu". În această secțiune a cărții sale, dl. Dumitru Hîncu care, pe lîngă experiențele sale de eseist și traducător, are și vocație de bun gazetar, se simte în largul său și reconstituie, deci, cu culoare și talent, avaturile celui escroc Manolescu, firește după memoriile sale care, iată, i-au atras luarea aminte și lui Thomas Mann dar și după eboșa acestora publicate la noi, în *Adevărul* lui Mille, în 1903-1904. Personajul e, cu adevărat, fabulos prin cinismul comportamentului, extraordinarul întîmplărilor provocate și trăite, psihologia perfectului aventurier, capacitatea neobișnuită de a pătrunde, firesc (omul vorbea perfect patru limbi străine) în mediile cele mai diverse, de la înalta societate la cea interlopă. Și, prin analiză comparată, dl. Hîncu relevă care anume elemente din istorisirile lui Manolescu au fost resorbite în personajul Felix Krull. Examenul e, aici, atent pînă la migală, probînd calitățile de analist ale autorului nostru.

Dl. Dumitru Hîncu a avut noroc cu carul. Pentru că tema aleasă ca studiu și exegeză are parte, oricît ar părea de ciudat, și de elemente de senzațional autentic. Totul a pornit de la o scrisoare a lui Th. Mann către G. Oprescu datată ianuarie 1937, publicată tocmai în 1972 de criticul Radu Ionescu în *Manuscriptum*. În acea scrisoare prozatorul german se interesa de acuzația de plagiat ce i se adusese în România, îl ruga pe Oprescu să se intereseze dacă enormitatea e reală, rugîndu-l ca de se va ajunge la proces să-l asiste, în instanță, ca expert literar. Dl. Hîncu a intuit bine în acest episod o temă mult apetisantă. Pornind de la relatările, în 1975, ale

DUMITRU HÎNCU

CONEXIUNI CU „VRĂJITORUL”

(Thomas Mann în România)

Dumitru Hîncu, - *Conexiuni cu "vrăjitorul"*. Thomas Mann în România. Esecu. Editura Kriterion, 1995

revistei germane *Karpaten Rundschau*, care povestea incidentul cu plagiatul, autorul a refăcut întreaga teatură a aceluia incident din 1936-1937. Scandalul a fost declanșat în grobiana *Porunca Vremii* care titrase, în 16 mai 1936, *Scriitorul ovrei Thomas Mann dat în judecată pentru furt de proprietate literară*. Aici se pretindea că un anonim, Aurel Păcurariu, secretar la un liceu comercial într-un oraș bănățean (Lipova), ar fi compus romanul *Visul faraonilor* scris în limba maghiară. Încredințat unei edituri budapestane, acesta, pe căi obscure, a intrat în posesia lui Thomas Mann care, citindu-l în traducere germană, ar fi plagiat, după scrierea lui Păcurariu, romanul *Iosif și frații săi*. Și pentru ca totul să se încununeze, *Porunca Vremii* pretindea că pentru acest roman "jidanul Mann" a luat premiul Nobel. Afirmatia era de două ori un fals. Mann nu era evreu, deși antinazist, iar premiul Nobel îl luase în 1929, cînd nu se ivise la orizont "capodopera" lui Păcurariu. Se anunța că fraudatul Păcurariu l-a dat în judecată pe prozatorul german, plagiatorul, iar procesul se va judeca la Berlin. *Porunca Vremii* a mai revenit peste două luni cu un alt articol demascator. De fapt, s-a dovedit apoi, "capodopera" lui Păcurariu nu era un roman ci un interminabil poem dramatic în versuri. Al doilea articol din *Porunca Vremii* i-a parvenit lui Thomas Mann. Prozatorul a trimis cîtorva ziare bucureștene un text în care, printre altele, preciza: "Afirmatiile d-lui Sfetcu sunt minciuni absurde și sfruntate. De cînd sunt n-am văzut și cu atît mai puțin am cumpărat un roman cu numele *Visul faraonilor*, nici în românește, nici în altă limbă, nici tipărit și nici manuscris... Originea mea evreiască este o legendă. N-am de fapt nici o picătură de sînge evreiesc și nici un singur strămoș evreu. Asta n-o spun pentru că mi-ar fi rușine să fiu evreu, ci numai de dragul adevărului". Dar scandalul s-a pornit și Mann a trimis procură autenticată - așa reiese din jurnalul scriitorului - unui avocat român care să-l apere în procesul care trebuia judecat la Timișoara, datorită preluării "cazului" de către ziarul *Curentul*. Procesul a avut loc, într-o primă ședință, în mai 1937. Partea vătămată, stupeoară, a cerut amînare pentru traducerea operei în cauză în limba română. La a doua ședință, în septembrie, cum partea vătămată n-a putut dovedi cu probe acuzația, instanța a amînat procesul sine die. Scandalul s-a stins chiar datorită celui ce-l declanșase. Dl. Hîncu prinde, în acest capitol al cărții sale, aripi, reproduce sau rezumă articole de gazetă, oferă detalii despre acel Păcurariu, reface, comentat, întreg acest trist episod care, inserat în două gazete elvețiene, l-a amărît pe Thomas Mann într-o vreme cînd era mult hărțuit și ofensat de propaganda oficialității naziste. Cum se vede din nou, Thomas Mann știa destule despre România.

REVISTA *Tomis* din Constanța a pășit în al treizecilea an de existență. Pentru o publicație de cultură apărută într-un regim anticultural este o dovadă de longevitate. În numele redacției *României literare* (inclusiv în numele kolegei mele care îi critică fără menajamente ultimul număr la *Revista revistelor*) îi urez să reziste în continuare. Și nu doar să reziste, ci și să renască.

O scrisoare adusă prin viscol

ERA în martie 1971. Tezele din iulie încă nu fuseseră enunțate. Aveam douăzeci și trei de ani și mă aflam împreună cu soția mea, Domnița, de aceeași vârstă cu mine, într-un sat uitat de lume din nordul Moldovei, Cașvana. Cu câteva luni înainte terminaserăm facultatea și ne căsătoriserăm (la 27 august 1970). Soția mea nu mai fusese în viața ei într-un sat. Născută - ca și tatăl ei, ca și bunicul ei - în Ploiești, copilărise în Ploiești și făcuse apoi facultatea la București, unde ne-am și întâlnit. Nici eu nu cunoșteam cu adevărat viața la țară. Îmi petrecusem copilăria la Suceava și doar în vacanțe fusesem la țară, la bunica din partea mamei, beneficiind acolo de regimul de răsfaț rezervat copiilor veniți "de la oraș". La absolvirea facultății, Nicolae Manolescu, omul providențial al biografiei mele, mi-a propus să rămân să lucrez la Radio, unde îmi obținuse un post grație prestigiului imens pe care îl avea încă de pe atunci. L-am refuzat cu o îndărătnicie prostească. Voiam să devin scriitor și credeam că singura soluție este să trăiesc izolat - undeva, la țară. Îmi închipuiam că satul românesc mai seamănă cu cel din Sadoveanu. Iar soția mea, care și ea avea bibliografia parcursă, făcea greșeala să-mi dea dreptate.

Așa am ajuns să ne petrecem luna de miere la țară, vopsind școala, aducând lemne din pădure, cu căruța, cumpărând un porc, mergând cu un sac de porumb la moară ca să avem mălai peste iarnă. Și îndeletnicirile acestea încă aveau farmecul lor. Dar în curând i-am cunoscut pe cei din "protipendada" comunei, care nu erau nici țărani, nici intelectuali, ci un fel de struțocămile, specifice tipologiei (in)umane inventate de partidul comunist... În numai șase luni am ajuns să-i urăsc pe Rousseau, pe Marx și pe mine însumi pentru că refu-

zasem propunerea atât de generoasă venită din partea lui Nicolae Manolescu. Mă certasem pe termen lung cu secretarul PCR din comună, care îmi ceruse să caut în dramaturgia lui Eugen Ionescu o piesă cu ilegaliști pentru sărbătorirea apropiatei aniversări a înființării PCR. Mă certasem cu directorul școlii, căruia soția mea îi reproșase cu vehemență că folosește lemnele de foc destinate școlii pentru propria sa locuință. Eram obosit, înfrigurat. Soția mea - cu câțva timp în urmă cea mai frumoasă fată din câte cunoscusem - arăta ca o mătușă, pentru că trebuia să umble încotoșmănată și îmbrobodită, murdară de funingine și de petrol. Într-o bună zi, mi-am pierdut un pantof în noroiul din curtea școlii (noroiul, clișos, mi l-a smuls pur și simplu din picior) și n-am mai reușit să-l gădesc.

...Era în martie 1971. Ninge și viscoalea. Din când în când viforul răbufnea prin coșul sobei și câte un nor de cenușă și scântei se răspândeau prin camera mică în care locuim. Am auzit lătrat de câine. La poartă se afla poștașul care îmi făcea semn cu o scrisoare, adusă eroic prin viscol.

Acea scrisoare a intrat în mitologia vieții mele. Era semnată de un om pe care nu îl cunoșteam - Constantin Novac, redactor-șef al revistei *Tomis* din Constanța - și care îmi propunea,

nici mai mult nici mai puțin, decât să lucrez în redacție la ei. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. M-am uitat pe fe-reastră și poștașul nu mai era la poartă. Îl înghițise viscolul sau nici nu fusese pe la mine? Scrisoarea era o halucinație? Nu, era o scrisoare adevărată. Redactată în termeni solemnii, îmi repeta neobosită - la fiecare nouă lectură - invitația. "Ne-ar face plăcere să lucrați în redacția noastră... Ne-ar face plăcere să lucrați în redacția noastră... Ne-ar face plăcere să lucrați în redacția noastră..."

În după-amiaza aceleiași zile, am făcut cadou cunoscuților din sat afumăturile de porc, mălaiul, lemnele de foc, vasele de bucătărie. Între Cașvana și Suceava nu circula nici un autobuz. Am închiriat o sanie cu cai de la un țaran și a doua zi, în zori, mi-am încărcat în sanie puținul bagaj care îmi mai rămăsese și nevasta. Astfel am plecat la drum, prin ninsoare și viscol, purtând scrisoarea mitologică în buzunarul de la piept...

După ce m-am instalat în Constanța și am început să lucrez în redacția revistei *Tomis*, m-am dovedit incapabil să înțeleg frumusețea sufletească, noblețea și ținuta intelectuală a oamenilor din redacție. Eram prea tânăr. Îi judecam pe semeni cu o intransigență absolută, inaplicabilă. Îi suspectam pe colegii mei de provincialism. În discuții, spuneam

foarte puțin din ce gândeam, pentru că mi se părea că aș fi irosit idei prețioase într-un mediu lipsit de receptivitate. Cât de mult mă înșelam! Ce nedrept eram! Treptat, însă, am început să-i descopăr. Dar și mai bine i-am descoperit după ce am plecat din Constanța. Afundat până peste cap în vârtejul conflictelor literare adeseori meschine din București, mă gândeam ca la un paradis pierdut la redacția revistei *Tomis*, unde totul, chiar și unele greșeli de tact sau nedreptăți flagrante, avea o anumită gratuitate și o anumită eleganță. Mi-l aminteam pe Constantin Novac, înalt, blond și distins ca un conducător de navă cosmică dintr-un film științifico-fantastic american, recurgând la o retorică academică pentru a ne da de înțeles că nu trebuie să lipsim de la program. Mă gândeam la Nicolae Motoc, un copil mare, aparent ursuz și nesociabil și, în fond, generos ca un prinț și parcă îl vedeam aducând în redacție, pentru toată lumea, un pe-pene uriaș, pe care ținea să-l taie în felii și ele uriașe, cu mâna lui. Îmi venea în minte chipul inteligent și ironic al lui Alexandru Protopopescu, care ne privea ca dintr-o lojă și pregătea în taină câte o replică scilpitoare, pe care s-o repete a doua zi toată lumea bună din Constanța. Mi-o aminteam pe frumoasa, inteligenta și leneșă Carmen Chehiaian, pisică de Angora a publicisticii românești, răsfațându-se în vulturile aburilor de la cafea și în spiralele unor fraze rostite pe îndelete și niciodată terminate. Mă gândeam la Mirela Roznoveanu, la Mirela Roznoveanu cea de atunci, care încă nu se acrise și care părea o întru-chipare a tineretii înseși, curajoasă, exuberantă, curată, îmbrăcată parcă mereu în mă-tă-suri albe. Ce frumos a fost! De ce n-am fost atent ca să mă pot bucura deplin de momentul acela!

Alex. Ștefănescu

Constantin Novac și Nicolae Motoc în 1971

Răsfoind colecția revistei

TUDOR ARGHEZI: "De fapt, revista *Tomis* e o nouă universitate [...]. Ca simplu cititor și eu și întrucâtva scriitor, le urez tuturor să facă față strălucită scrisului și graiului românesc." (*Tomis* nr. 1/1966).

SORIN TITEL: "În primii ani de școală am citit și am declamat pe la serbările școlare versurile care se scriau atunci: avântate, clocotind de entuziasm, dar în general proaste. Mă mândresc că mi-am dat seama încă de pe atunci că erau proaste." (Dintr-un interviu publicat postum în *Tomis* nr. 3/1985).

AL. PROTOPODESCU: "...Arthur Porumboiu poate fi zări pe cea mai insuportabilă căldură flănând complet echipat în negru, printr-un oraș plin de seminuduri. Mustața și perciunii tuciurii accentuează imaginea unui corb năvălit în soare. Ei bine, acest personaj trăiește în poezie obsesia trandafirului." (*Tomis* nr. 8/1983).

PAUL CORNEA: "Istoricul literar trebuie să lucreze, pe cât e omenește cu putință, «sine ira et studio». El are obligația să refuze minciuna, chiar dacă e «utilă» și chiar dacă e «încurajat» de ambianță s-o profeseze." (*Tomis* nr. 9/1983).

ANA BLANDIANA: "N-am înțeles niciodată poezia

ca pe un joc." (*Tomis* nr. 2/1986).

LIVIU CIULEI: "În Atena Antichității, cel care ar fi propus detumarea fondurilor pentru spectacole în scopul înarmării era pasibil de pedeapsa cu moartea, iar în fața pericolului macedonean Demostene a trebuit să ceară cu prudență derogări de la această lege." (*Tomis* nr. 1/1986).

NICOLAE MOTOC: "Toți scriem cu o peniță înmuiată în cerneala iluziei și asta ne împiedică, de obicei, să ne dăm seama ce este, din ceea ce scriem, cu adevărat proaspăt, fascinant." (*Tomis* nr. 2/1986).

LUCIAN RAICU: "[La Norman Manea, n.n.] poezia are ceva așezat, nebunia ceva înțelept, iar știința se vedește îndeajuns de nebulă, de îndrăgostită, de visătoare." (*Tomis* nr. 10/1983).

LAURENȚIU ULICI: "...lesne poți confunda într-o livadă un tânăr zarzăr cu un tânăr cais..." (*Tomis* nr. 5/1983).

OVIDIU DUNĂREANU: "Din podiș, dinspre pâ-loagele cu migdali, lunecă un freamăt abia simțit, care vâluri pielita lucie a Dunării și făcu să vibreze prevestitor tăcerea." (*Tomis* nr. 1/1984).

LIVIU CIOCĂRLIE: "Civilizația este cultură activă.

Fără o comportare civilizată, un critic - și omul în general -, oricâte cunoștințe ar fi acumulat, nu este cult." (*Tomis* nr. 10/1986).

GABRIEL DIMISIANU: "Trăim mai grăbit decât cei dinaintea noastră. Dincolo de orice impresie subiectivă, ritmurile sunt în toate mai repezi, în primul rând pentru că ni le impune astfel civilizația tehnică. În viitor, după cum sunt semnele, vor fi și mai repezi, iar cei de atunci ne vor invidia pentru liniștea de care am dispus." (*Tomis* nr. 2/1983).

CONSTANTIN NOVAC: "Printre oamenii mării figuram în calitate de poet și printre poeți în ipostază marinărească. Cu acest statut incert, de făptură amfibie, trăiesc și astăzi, în speranța că eterna mea nostalgie pontică mă călăuzește spre o insulă proprie, într-o geografie literară, prea arar scăldată de valurile mării. O să mai vedem..." (*Tomis* nr. 12/1985).

LIVIU PETRESCU: "În momentul de față existențialismul se pare, totuși, că nu se mai bucură nicăieri de trecere. E normal, istoria nu poate să se oprească în loc." (*Tomis* nr. 6/1985).

SORIN ROȘCA: "Ești atât de frumoasă/ încât lunile verii/ trec îmbrâncindu-se una pe alta în mare/ într-o singură clipă/ ești atât de frumoasă/ încât/ Niagara/ ți se așază în palmă/ preschimbată în fluture alb." (*Tomis* nr. 9/1983).

PREPELEAC*de Constantin Toiu***SIMULACRELE NORMALITĂȚII***de Eugen Negrici*

Cumătra gîscă și pana ei genială

...**F**ATĂ de lebădă, gîsca este ca măgarul față de cal, nici gîsca nici măgarul nefiind judecați la adevărata degradare, amintind în același timp ideea unui model desăvîrșit, nu învederează, în locul însușirilor reale ale speciei secundare, decît contrastele dezavantajoase în raport cu însușirile primei specii: îndepărtînd o clipă nobila imagine a lebedei, vom descoperi că printre păsările din ogradă, gîsca e o făptură distinsă; dolofană, ținîndu-și drept trupul, cu pasul ei grav, cu penajul curat, lustruit și cu firea ei sociabilă, făcînd-o capabilă de un puternic atașament și de o nemărginită recunoștință; în fine, vigilența ei, din vechime celebrată, totul ne arată că ea, gîsca, este una dintre cele mai interesante și mai folositoare păsări domestice; căci, lăsînd la o parte calitatea bună a cărnii sale precum și a grăsimii, din belșug înzestrată, mai mult decît la celelalte păsări, nu ne dă și puful gîngăș afît de plăcut moliciunii odihnei, precum și pana, unealta cugetărilor noastre, cu ajutorul căreia noi îi scriem aici elogiul.

Nota ediției din 1887:

“Cînd ești nevoit să spui un lucru banal, trebuie totdeauna să încerci să-ți întărești oarecum zisa. Astfel, în a sa istorie a gîștei, Domnul Buffon nu ne-a spus, simplu, că penele ei sînt cele mai bune; a spus “pana cu ajutorul căreia îi scriu istoria.” (M-me Necker, *Mélanges* c. II p. 342).

“Adevărul este - precizează nota - că vorba aceasta de duh nu-i aparține deloc lui Buffon. Cînd a publicat primele sale volume despre lumea animalelor, Sedaine a compus o scrisoare destul de hazoasă și care s-a bucurat de un mare succes la vremea sa. Subiectul avea o dibăcie a lui; era vorba despre o misivă adresată de animalele pădurii din Montbard sculptorului Pajou, în semn de mulțumire că făcuse statuia prietenului lor, Buffon; ele îl lăudau că opera semăna atît de bine cu originalul, adăugînd: “Dumneavoastră ne-ați dat o idee despre inteligența Dumnealui, tot atît de desăvîrșită precum Dumnealui a descris-o pe-a noastră, prin remarca și pana uneia dintre camaradele noastre.”

A existat, desigur, și-o galaxie a penei de gîscă. Mijlocitoarea, cumătra atîtor opere nemuritoare. Năravul ei era că scrișnea, aprigă, umplînd hîrtia. (N.N.)

Fine

Buffon, *Texte alese*.
Ed. Hachette 1887. Fragmente.

În românește de C.Ț.

Un ghid de conduită pentru viitoarele epoci totalitare

PRIN 1987, începusem să fac, mînat de un soi de înverșunare uscată, de un pendiu al erorilor noastre în relația cu Puterea vicleană a clanului ceaușist care reușise să discrediteze orice formă de autentică dizidență, să instaureze marasmul și să insinueze sentimentul inutilității oricărei zbateri. Mi-am recitat zilele acestea concluziile care porneau de la două situații distincte, împrejurări în care, înșelîndu-ne sau lăsîndu-ne înșelați, am netezit calea disperării, nevolniciei, renunțării și trădărilor noastre.

În ordine cronologică, a fost întîi căderea celor mai mulți dintre noi în cursa pe care ne-au întins-o guvernării prin cîteva gesturi spectaculoase (declarația din aprilie 1964 și reacția din 1968, la invadarea Cehoslovaciei). Știm astăzi că le justifica nu altceva decît spaima pierderii puterii, dar atunci am început să privim cu o mai mare simpatie conducerea “abilă și îndrăzneată” a partidului care, cu numai cîteva ani în urmă, decimase intelectualitatea, nimicise cultura română și se făcuse vinovată de trădarea intereselor naționale după război, ca și înainte de război. Că a fost o uriașă și strălucită diversiune, care a dat o mișcare mincinoasă acelor busolei multora, ne-au dovedit-o trei gesturi simple, azi aproape uitate deși ar merita reamintite nostalgicilor: declarația pe care perechea prezidențială în vizită în 1974 în R.S.S.Moldovenească a făcut-o, din proprie inițiativă, că România socialistă nu are nici o pretenție teritorială asupra... României; punerea promptă la dispoziția Moscovei a informațiilor și documentelor obținute de serviciile noastre de spionaj care, în sistemul unificat, se ocupa cu diversiunea, vînzarea KGB-ului de către securitatea ceaușistă a mișcării de rezistență din Basarabia.

Manevra resuscitării sentimentelor patriotice a funcționat și mulți au prins, cu disperare sau inconștientă, momeala, și-au creat o psihologie anume și, mai tîrziu, cînd totul a început să pută în jur - un alibi.

Concluzia mea din 1987 rezultată din analiza acestei prime erori era una cu care am putea concepe astăzi, ajutat și de expe-

riența altora, un ghid de conduită pentru viitoarele epoci totalitare. Să începem, deci: 1. În chestiunea patriotismului orice inițiativă agitatorică venită de sus este, fără excepție, dar fără excepție, dubioasă. Cu cît sunetul e mai dulce, cu atît trebuie să devenim mai bănuitori, căci, dintre toate diversiunile, aceasta e cea mai eficace.

A doua împrejurare este aceea legată de alegerea Consiliului Uniunii Scriitorilor din 1981. După ce ne-au lăsat să ne epuizăm forța ofensivă în discursuri fulminante îndreptate împotriva obscurantismului politicii oficiale, conducătorii adunării, politrucci cu lehamite pe care îl prezintă orice sfîrșit de ședință, ne-au făcut să acceptăm măruntă derogare de la regulamentul alegerii, o mică, inobservabilă renunțare la principiul statutar al eligibilității ale cărei consecințe imediate păreau bune, căci oamenii propuși erau de calitate. Și astfel s-a creat precedentul.

Concluzie: 2. Într-o luptă politică (și atunci era o luptă politică) nu ai voie să te abați nici măcar pentru o clipă ori pentru o chestiune inofensivă de la direcția principală a atacului, fie și de dragul unor nume și fapte bune. Iar retorica, într-o asemenea încleștare, poate fi nefastă întrucît logica frazelor frumoase fură și împinge aiurea. Confruntarea trebuie provocată direct, chiar și sîngaci din prima clipă pentru că, în asemenea circumstanțe, nu contează stilul ci tenacitatea.

P.S. Pentru că a venit vorba de micile concesiuni puse în slujbă marilor cauze mi-am amintit de apariția în anii '80 a două antologii: una, în *Contemporanul*, cu declarații și texte partinice semnate de poeți și prozatori de mare prestigiu, alta tipărită într-o carte la Craiova, cuprinzînd odioasa publicistică proletcultivistă călinesciană din anii '50. În perspectiva întocmirii acestor ghid de conduită pentru viitoarele epoci totalitare, concluzia ar putea suna astfel: Cine crede că poate comite o mică porcărie cu gîndul la marea creație aptă să umbrească mica lui porcărie se înșală. Nu numai Dumnezeu ci și Satana își are sistemul lui de răsplătire.

Eseu

Universul privirii

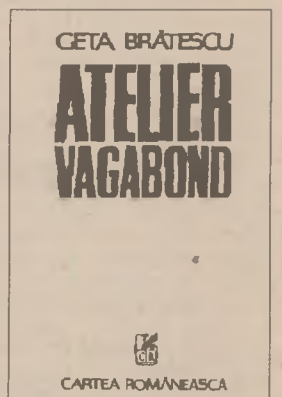
DUPĂ “Atelierul continuu”, apărut acum cîteva ani, un “Atelier vagabond” (Ed. Cartea Românească) oferă o “Miscellanea”. Sunt acolo cuprinse lecturi, amintiri, cugetări, vise, ici-colo cîte o mărturisire, schițarea unor experiențe de cultură. Toate la un loc recompun fizionomia spirituală a unei personalități care trăiește universul prin privire. “Căutarea de sine a formei” și prin formă ar putea fi motto-ul unei vieți dedicate cu pasiune, frenezie chiar, expresiei, comunicării vizuale. Și totuși... acest jurnal de cultură, în care sunt puține referirile la existență -

puține dar revelatoare - trădează și un atașament, poate ignorat, probabil involuntar, pentru lumea verbalului și încă în variantele lui jurnalistice. Anii mulți petrecuți în redacția “Secolului XX” și obișnuința de a lega imaginea vizuală de cuvîntul prioritar și autoritar, au lăsat urme certe în experiența Getei Brătescu. Adeziunea ei, în ultimii ani, la căutările artei video care este, în mare măsură, o artă retorică, o artă a vorbirii tradusă în imagini mobile. “Imaginea, pentru a fi grăitoare, scrie Geta Brătescu, trebuie să recupereze mitul”. Opera ei mai recentă - tapiseria, colajele, arta video

- confirmă această idee. Dar o confirmă tot în sensul încărcăturii verbale a vizualității ei: de la seria “Medeei” la filmele pe tema pămîntului. Cele mai bogate în sugestii sunt pasajele referitoare la călătorii. “Memoria confecționează imagini sintetice”. Astfel, “Roma e un fel de bumb din felii radiare, un nasture imens din cărămidă și piatră. Parisul e un plastron ale cărui nervuri, geometrice, susțin lejeritatea elaborată a broderiei. Londra este un dulap extraordinar, cu tot felul de sertare...”. Iar comentariile pe marginea unor opere din marile muzee italiene, franceze, germane, daneze - de

Velasquez, Giotto, Holbein, Mantegna, ca și observațiile despre filmele ale lui Fellini, Forman ș.a. pendulează, aș spune, între ochi și carte, îndemnîndu-ne să nu lăsăm toată grija schitului [artistic] în seama arhimandriților critici de artă, ci să ne mai adresăm cînd și cînd și scrierilor de artiști.

Amelia Pavel

MI-AR FI PLĂCUT să-mi intitulez acest articol, care se dorește, să zicem, de reflecție, nu "Frontierele mentalității", ci "Mentalitățile sans frontières". Constat, din păcate, cu amarăciune și aproape cu frustrare că după cinci ani de, totuși, libertate, gândirea culturală și receptarea culturii s-au schimbat, pe ici pe colo, nu peste tot, în punctele esențiale, ca formă și prea puțin în fond. Acele minunate excepții n-au putut să contamineze masele extrem de inerte și opace. Ele nu fac decât să confirme regula. În anii comunismului, teatrul românesc a existat, poate nu ca un fenomen în sine, dar cu siguranță, în câteva momente, prin spectacole excepționale, care au menținut vie tradiția genului și au permis totodată înnoirea expresiei artistice. Teatrul a însemnat o luptă permanentă pentru confirmarea profesionalismului valorii și o rezistență față de presiunile ideologice ale oficialității, față de cenzură, față de asaltul mediocrității înspăimântate. Regimul comunist, prin propagandistii săi a avut o ostilitate viscerală față de artă. Oamenii de teatru au căutat moduri de supraviețuire artistică în spectacole care înșelau vigilența cenzurii. Prin ele am reușit și mulți dintre noi să trăim, și nu doar să existăm, și să nu ne fie frică. De ce anume să ne fie frică, nu știam foarte clar, cel puțin tinerii din generația mea, dar puteam intui din șoaptele rostite, nicio dată în încăperi, despre Securitate, închisorile comuniste, partizanii din munți, spitalele de psihiatrie pentru spălarea creierului, Ceaușescu și oamenii din jurul lui. Cîți dintre noi cunoșteau eforturile și riscurile unor oameni de cultură de a rezista, sub o

formă sau alta de protest, pentru ca, spre binele maselor, șurubul să nu se închidă de tot? Se aud astăzi voci, multe, care spun: "Ceaușescu a fost prost. Dacă dădea mîncare și pașapoarte, era salvat". Să înțeleg, așadar, că noul regim, care a înfăptuit aceste lucruri, este deștept?!

În ultimul număr al revistei "Lettre Internationale", articolul criticului literar Mihályi Gábor din Ungaria dă un citat din Konstanty Puzyna, un important critic de teatru polonez, asupra căruia aș vrea să mă opresc. El spune așa: "Teatrului nu-i prierște dacă puterea este prea slabă, deoarece în acest caz ea se teme de orice și nu permite nimic. Dar nu este bine nici dacă ea este prea puternică, întrucît atunci nu se teme de nimic, iar în teatru se poate spune orice se dorește, nimic neavînd greutate, importanță. Teatrul se simte în largul său doar dacă puterea are o forță medie, căci în acest caz ea se teme de teatru, însă n-are capacitatea să interzică totul". În România nu se poate vorbi despre o putere prea slabă sau medie, ba dimpotrivă. Înainte, chiar dacă se temea și de umbra ei și încerca să nu permită mai nimic sau să interzică totul, prea puternica putere comunistă s-a izbit constant de atitudini protestatatoare ale unor oameni de valoare. E drept că a încercat să scape și de aceștia, gonindu-i într-o altă țară sau într-o altă lume. Cine știe ce s-ar fi întimplat cu toți aceștia dacă regimul Ceaușescu ar fi fost cu mult mai longeviv. Astăzi, prea puternica putere a regimului cu față umană dă la o parte pur și simplu valorile sau încearcă să le scufunde în noianul de griji cotidiene. Dacă regimul comunist ura cultura, regimul actual o tratează cu indiferență. Se poate spune orice, se pot face orice considerații sau

dezvăluiri, spectacole performante sau reviste culturale de prestigiu, și unele și celelalte poate incommode prin libertatea de gândire și de expresie, nu se întimplă nimic. Nimic bun, vreau să spun. După întristare, disperare, apare frustrarea: am ratat șansa schimbării? În plan teoretic și abstract ne vine să spunem "nu!" Dar realitatea ne trage de mîncă. Și ce dacă? Pe cîți îi mai interesează astăzi că Ministerul Culturii este un animal cu un aspect ciudat, între cîrțiță și caracatiță? El se dezvoltă mereu, în lung și în lat, amestîndu-ne cu structurile sale, din care încă Mihai Ungheanu, de pildă, n-a dispărut. Alte măști, aceeași piesă! Fondul mediocrității și cinic al structurii și gândirii s-a pervertit doar la îmbogățirea garderobei formelor. Pe cîți mai interesează, fie dintre oficiali, fie dintre mase, că artiști români de valoare sînt terorizați de sărăcie, de salarii umilitoare sau de pensii greu de imaginat pentru cei care brusc și pe căi nu tocmai curate formează pătura îmbogățitorilor? Dacă ieri tresăream măcar la rostirea unor nume de marcă, astăzi nici că ne mai pasă de ele. Ne agităm mahalagesc, cu vocația morbidului, atunci cînd aflăm că unul sau altul dintre ei a murit și invadăm agitați aleile cimitirelor. Cîta cerneală a curs și va mai curge, poate, în zadar. Ce sentiment cumplit să fii conștient de toate acestea și să-ți savurezi masochist sentimentul impotenței, să realizezi că nimic din revolta ta nu are importanță. În America, profesionalismul și forța presei au schimbat un președinte, în România nici măcar un biet inspector cultural.

Să ne uităm o clipă și spre artiști, cei mulți și mediocri, și nu spre excepții. Cîți dintre ei vor și cîți sînt pregătiți

pentru o reformă radicală în teatru? Îi îndepărtează imediat, ca pe un corp străin, pe cei care ar putea și ar îndrăzni să o facă. E mai sigur, la urma urmelor ca jucînd, ne jucînd, o dată pe lună să-ți ridici salariul. Se grupează cu o uriașă disponibilitate în jurul unor mărunte interese de grup și cîrtesc non-stop cînd vine vorba de valoare. Rafinamentul artei spectacolului sau al artei interpretative este la îndemîna oricui să fie catalogat "moft", "ifose", "pretenții", "lecții". Puterea de a distruge cu vorba sau cu fapta nu are înlocuitor în a construi. Cîți mai sînt dispuși să înțeleagă că schimbarea trebuie provocată în primul rînd de noi în noi, ca pe un exercițiu eliberator de complexe, de îngustimi, ca pe un exercițiu al libertății individuale. Dacă nu te integrezi găștilor, dacă te încapăținezi să crezi într-o idee și să o dublezi cu argumente, și se lipește imediat eticheta unei colectivități: "e cu ăia" sau "e cu ceilalți". Înțîlnirea unor oameni în jurul unor idei și nu în jurul unor interese nu mai este credibilă.

Cît timp ne vom bălăcări în provincia noastră și nu vom percepe că teatrul, cultura, sînt valori umane fundamentale și universale care se întîlnesc oriunde în lumea asta, dincolo de orice frontiere, nu vom putea rupe sîrma care ne împrejmuiește gîndirea. Lăsați pe oameni cu adevărat valoroși să ne arate drumul. Aveți încredere în ei. Lăsați teatrul, prin ce are el mai bun, să culce la pămînt barierele mentalității și să lupte pentru "gîndirea sans frontières".

Marina Constantinescu

DANS

Concurs național de balet Constanța '95

IN ULTIMII trei ani, la Iași, Constanța și București, au fost inițiate concursuri naționale sau chiar internaționale de dans, pentru coregrafi sau pentru interpreți. Unul dintre cele mai importante, prin amploare și prin prestigiu rapid cîștigat, este *Concursul Național de Balet*, de la Constanța, pentru tineri interpreți, între 12 și 26 de ani, aflat din domeniul dansului clasic cît și cel al dansului contemporan.

Concursul constănțean, desfășurat între 11 și 17 iunie, a ajuns în acest an la cea de a treia ediție. El este doar unul dintre "nebuștile mele visuri", cum îl definește cel care l-a inițiat și îl conduce, maestrul Oleg Danovski, vis care s-a împlinit și prinde contur tot mai clare de la an la an.

La deschiderea acestei ediții, Teatrul de Balet Clasic și Contemporan din Constanța a oferit concurenților un spectacol cu baletul *Giselle*, în coregrafia clasică pusă în scenă de maestrul Danovski, după care au urmat șase zile înfringurate de repetiții și de concurs, încheiate cu *Gala laureatilor*.

Concursul de la secția de dans clasic a pus în evidență multe talente, elevi în curs de formare la Școlile de coregrafie din București, Cluj și Constanța sau tineri dansatori ai companiilor de balet din aceste orașe. În schimb dansatorii Timișoarei, Chișinăului și Brașovului, prezenți în edițiile trecute, au lipsit de astă dată, iar cei din Iași nu au îndrăznit pînă în prezent să intre în competiție.

Coborîndu-se pragul de vîrstă, pentru concurenții de dans clasic, pînă la 12 ani, s-au creat în acest an trei grupe de juniori și una de seniori și în acest fel s-au acordat foarte multe premii, cît și mențiuni, în unele cazuri apărînd și doi concurenți cu medii egale care au luat același premiu. Astfel, la categoria A (12-14 ani) de fete, premiul I a revenit concurenților Irina Ganea și Andreea Alexandra Oroz care

au interpretat, cu siguranță, partituri destul de dificile din *Frumoasa din pădurea adormită* și din *Baiadera*, premiul II micuței Adriana Alina Marin, care a evoluat alături de alți colegi în Pas de trois din *Spărgătorul de nuci*, iar premiul III a revenit din nou la două concurente, Rosalba Stocec Both, care are deja la această vîrstă fragedă un "cou de pied" foarte frumos lucrat și Ioana Nicolae, care a dansat cu dezinvolură o partitură din *Don Quijote*. Dacă premiile pentru fete au fost obținute de eleve din București și Constanța, în schimb toate premiile pentru băieți au revenit, la această grupă, clujenilor care au dansat variații din *Giselle* și din *Spărgătorul de nuci*: premiul I lui Romus Dimache, viitor balerin cu o linie superbă și o deosebită acuratețe în mișcare, iar premiile II și III lui Lucian Băicoiu și respectiv Arpad Rapo, mici dansatori care promit. Tot la această categorie de vîrstă a fost acordat Premiul Oleg Danovski surorilor gemene Angelica și Veronica Stan, armonios sincronizate într-un duo din *Raymonda*.

La categoria B de juniori (14-17 ani), premiile au revenit în mod egal unor elevi din Cluj și din București: premiul I Cătălinei Măgureanu, cu o tehnică curată și sigură, într-o variație din *Giselle*, premiile II și III, cu partituri din *Paquita*, Raluca Cristina Dumitru și respectiv Daliei Boar, amîndouă bune interprete. La băieți premiul I l-a obținut Adrian Robos, cu o săritură frumoasă în Pasărea Albastră din *Frumoasa din pădurea adormită*, premiul II Ovidiu Muscalu, care a dansat cu eleganță și dezinvolură o variație din *Giselle*, iar premiul III, Remus Suchiana cu o altă variație din *Flăcările Parisului*.

Categoria C de juniori (17-19 ani) este formată din elevii ultimilor ani ai Școlilor de coregrafie, unii demonstrînd deja profesionalism și o vădită personalitate, cum este cazul

Cosminei Zaharia și al lui Alexandru Fotescu, cărora le-a revenit premiul I, după ce au dansat pas de deux-ul actului III din *Lacul lebedelor*. Mateea Stănculescu și Marius Iorgulescu care au obținut premiul II cu partituri din *Bayadera* și *Copellia* și cîte doi concurenți au luat cel de al treilea premiu, Carmen Cristina Popa și Nicoleta Marcus la fete și Gigel Ungureanu și Ion Dumitrescu la băieți.

La grupa D, a seniorilor de 19-26 de ani, dansatori angajați în diferite companii de balet, premiile au revenit unor balerini din Constanța și București. De astă dată tehnica era un lucru deja cîștigat, interpretarea fiind cea care a afirmat mai greu în cumpănă, la Irina Spafiu care a luat premiul I, la Olimpia Cheța cîștigătoarea premiului II și la cele două concurente care au obținut cel de al III-lea premiu, Monica Uță și Monica Vereș. La băieți au impresionat în mod deosebit cîștigătorul premiului I, Constantin Georgescu, prin stilul impecabil în care a interpretat o variație din *Precauțiuni inutile* și Giampiero Russo, italian angajat la Opera din București, cîștigătorul premiului II (premiul III nu s-a acordat), prin acuratețea execuției și calitățile sale de partener, într-un pas de deux din *Paquita*. Partenera sa, Silvia Ivan, a reușit performanța unică de a cîștiga pentru a doua oară Marele premiu al concursului constănțean, printr-o tehnică desăvîrșită și o mare eleganță a mișcării. Un premiu special, pentru cel mai bun partener, a revenit lui Horațiu Chereches care în Acteon din *Diana și Acteon* a fost într-o formă excelentă, dar care nu s-a prezentat în acest an în calitate de concurent, ci de partener.

Față de edițiile trecute secția de dans contemporan a cîștigat nu ațit prin amploare cît prin calitatea coreografiilor și a interpretărilor.

Surorile gemene Angelica și Veronica Stan, cîștigătoarele Premiului Oleg Danovski

Un fapt neobișnuit și deosebit de îmbucurător a fost acela că patru dintre cei premiați - Daniel Szallosy (premiul II) și Eduard Gabia (premiul III), ambii de la juniori, cît și Mihai Mihalcea (Premiul I) și Romulus Neagu (premiul II) de la seniori au dansat în coregrafii proprii, remarcabile în egală măsură prin tematica lor aparte cît și prin plastica ce a pus în valoare respectiva tematică. Alături de ei, la juniori fete, premiul I a revenit Cludiei Codârleanu, premiul II Georgianeii Bălulescu, iar cel de al III-lea premiu a fost obținut, din nou, de două concurente: Mateea Stănculescu și Florina Colceriu, toate foarte bune interprete. La aceeași grupă de juniori (14-17 ani), premiul I la băieți a fost acordat lui Marius Iorgulescu, într-o coregrafie de van Manen. În fine, la grupa de seniori (19-26 de ani), în afara celor deja menționați, ca interpreți și totodată coregrafi, au mai fost distinși Alina Lăzăr, într-o foarte bună coregrafie de Liliana Iorgulescu, cu premiul I, Olimpia Cheta cu premiul II și Iuliana Niscu cu premiul III, iar la băieți Daniel Precup cu premiul III.

Concursul Național de Balet de la Constanța este un eveniment anual de mare importanță, care dă posibilitatea tinerilor dansatori să-și pună în valoare calitățile, pășind peste această treaptă către concursuri internaționale și oferă totodată coregrafilor, pedagogilor și criticilor de balet, posibilitatea de a evalua nivelul interpretativ al coregrafiei românești actuale.

Liana Tugearu

Grădina lui Linnaeus

ÎN *THE TREE (Copacul)*, o carte de factură autobiografică din 1979, John Fowles notează la un moment dat câteva reflecții prilejuite de vizitarea unei grădini-muzeu din Uppsala, în care un cunoscut botanist al secolului al XVIII-lea, Carl Linnaeus, a încercat să adune toate speciile importante din lumea plantelor. Scriitorul o compară cu grădina Edenului, care nu a existat niciodată în afara cuvintelor, și remarcă, generalizând, propensiunea umană către etichete și individualizări, către izolarea și focalizarea obiectelor eliberate de orice confuzie a fundalului.

Căzuți înăuntrul cuvintelor noastre, putem afirma în termeni canonici că Linnaeus a strâns la un loc *elita* naturii, surclasând chiar dezordinea elaborată a unei grădini tipic britanice, fapt ce a suscit, probabil, interesul lui Fowles. Pe de altă parte, în cazul literaturii, un Linnaeus nu există și, mai mult ca sigur, nici nu l-am putea concepe. Spațiul verde scriitoricesc n-a avut niciodată parte de cineva pe post de *grotiș* specialist în aranjamentul obiectelor sălbatice. Orice (re)citire modifică întreaga compoziție a alchimiei cerebrale, este pre-orientată de dorințele subversive ale autorilor, fără a mai lua în considerație ideea că orice acțiune sau personaj își află corespondențele subtil înrădăcinate în alte volume pe aceeași planetă a intertextualității. Spunea, de altfel, Nabokov: "Nu putem să citim, ci doar să recitim".

Cu toate acestea, haosul absolut a fost evitat istoric de cercetători și critici prin stabilirea de canoane. Nici în literatură aspirația umană către etichete nu a rămas frustrată. Limitele canonice sînt impuse de autoritatea culturală reprezentată de anumite cărți. Iar tradițional, o creație canonică întrușipează reîncarnarea estetică a unei esențe universale ce suportă efectele unui câmp operațional de forță, cel al regizării simbolice prin care literatura se justifică în fața cititorilor. Am fost învățați că palierul cel mai de sus al canonului cuprinde scrierile cu o *vocație a productivității ilimitate*, inepuizabile de noi sensuri, în epoci și în contexte din cele mai diferite. Memoria noastră culturală le-a reținut ca pe un "zgomot de fond". Operele canonului

literar universal trăiesc atemporal, primesc numai calificative superlative, sînt oferite drept exemplu și au în jurul lor un halou protector de opinii critice, analize, exegeze, premii, traduceri sau reeditări în ediții monumentale, pentru că, de ce nu?, măreția este un alt atribut al gloriei. Generații de admiratori zeloși au sporit numărul manuscriselor pierdute ale imensei Bibliotecii din Alexandria, paturile în care a dormit George Washington, busturile lui Lenin sau seria așchiilor autentice salvate din crucea lui Hristos. Pentru simțul comun, a fi "genial" înseamnă a scrie mult. Începînd cu 1704 - anul primei ediții europene, mai exact al traducerii franceze, cenzurate, ce-i drept -, cărțile care alcătuiesc *O mie și una de nopți* au apărut în nenumărate ediții elegante. Fantazînd, se poate spune că într-o bibliotecă bine garnisită ne-am da seama care sînt *clasicii* doar după cotoarele legate în piele și scrise cu litere aurii, fără a fi neapărat familiarizați cu limba și cultura respectivă.

În *Tropical Cancerului* de Henry Miller, "oricine are stomacul plin cu clasicii e un dușman al speciei umane". Focurile de artificii lansate la sărbătorile anti-canonice ale ultimului deceniu au pus în lumină următoarea întrebare: ce face literatura "mare" pentru ca să merite a mai fi citită?

Încă din 1964, în *Poetica spațiului*, Gaston Bachelard scria că toate valorile trebuie să rămîină "vulnerabile", fiindcă altfel sînt moarte. Axioma persistenței supratemporale a anumitor opere a început să se clatine serios în epoca din urmă, suspicioasă în privința idealizărilor și marcată de un relativism cultural pe scară largă. Ideea canonului-model apare nu ca un mod literar, ci ca "o categorie de putere" (Gerald Bruns), cultura *main stream* cuprinzînd doar acele "opere care se potrivesc principiilor puterii culturale dominante" (Charles Altieri). Altfel spus, în grădinile de la Versailles sau de la Nordkirchen nu au intrat decît nobilii.

Prin urmare, rezistența canonică este "demascată" ca o atitudine pur conformistă. Valoarea, impusă de spiritul de elită, s-a pulverizat, nemaiputîndu-se

spune nici măcar că în privința clasicilor sîntem toți de acord. Nimeni nu mai citește, ci doar citează - iată postulatul postmodern. Scriind în 1992 despre ediția engleză a *Jurnalului* lui Mircea Eliade, un critic cum este George Steiner afirma că, în curînd, *tomurile* lui Eliade vor zace într-un colț prăfuit de bibliotecă alături de cele ale lui James Frazer. De curînd, a fost ironizat amar Coleridge și bravul vis al *Omnianei* sale. Au fost catalogați drept plicticoși iluminiștii francezi, victime cu o mie de fețe create de critici pentru a avea despre ce să vorbească.

Și alte spirite înalte au ajuns să joace în montura canonică. Reacții excesive în această privință s-au evidențiat peste ocean, unde acum globalismul și ideologia "corectitudinii politice" au copleșit mai ales mediile universitare. Un profesor african-american poate refuza să predea un *classic* al literaturii americane ca *Huckleberry Finn*, fiindcă perspectiva romanului este derogatorie la adresa populației de culoare. Un sondaj realizat pentru a lua "pulsul" la zi al studenților americani a relevat sașietatea lor în legătură cu "insulele părăsite ale literaturii" așa-numitele "great unreadable books" ("marile cărți ilizibile"), "de la Beowulf la Virginia Woolf". În pădure nu mai există arbori ocrotiți.

Atitudinea anti-canonică, amendînd adesea eurocentrismul, s-a accentuat nu întîmplător în Statele Unite, după cum a arătat Virgil Nemoianu în *The Hospitable Canon* și nu numai, avînd în vedere deschiderea progresivă a interesului inițial, exclusiv educativ al problemei, către sfera social-politică. Făcînd o scurtă comparație cu situația literaturii române contemporane, lucrurile s-au descompus altfel la noi. Mai întîi a fost politica și apoi, într-o măsură sau alta, corectitudinea. Imixtiunile nedorite au fluidizat canonul, l-au făcut dependent de Premiile de Stat și de dicteul oficial, îmbolnăvindu-l oricum de cenzură. Ne este uneori greu acum să căutăm dincolo de coroana marilor copaci exemplarele rătăcite.

În America, vocile minoritarilor au simțit nevoia să iasă "de sub teroarea nemuritorilor" literari. S-a spus că un concept ca acela de canon este prea restrictiv pentru a rezista intereselor diferite ale tuturor tipurilor psihologice, orientărilor sexuale și formațiunilor civice și politice. Nu trebuie să facem imprudența de a categorisi aceasta drept un nou realism, "capitalist". Au protestat și protestează împotriva canonului tradițional singuraticii, exilații, femeile și scriitorii afro-americani sau asiatico-americani, marxiștii egalitariști gen Terry Eagleton, toți aceia care, dintr-un motiv sau altul, nu s-au integrat încă în cadrele narrative, experimentale și epistemologice ale epocii lor. Uneori, un ajutor prețios le-a fost Premiul Nobel pentru literatură, care i-a promovat pe Derek Walcott sau pe Toni Morrison nu numai pentru că sînt niște mari scriitori puși, astfel, oficial în drepturi.

Feministele s-au remarcat, nu fără farmec, în "bătălia canonică", susținînd că nu cer dispariția totală a acestui concept operațional, ci eclipsarea formei sale particulare ce reifică un sens *masculin* al importanței operelor artistice. Cu alte cuvinte, nu Beatrice, Doamna Brună, Augie March sau Lolita, ci Edith

Warton, Anne Sexton, Adrienne Rich, Hélène Cixous, Susan Sontag și Marjorie Perloff. În exprimarea aleasă de Annette Kolodny, pentru a se trece de la Hamlet la Ofelia trebuie pășit cu grație, "dansînd prin cîmpul minat". O atitudine laudabilă, dacă ne aducem aminte că acum mai bine de un deceniu, în martie 1983, ziarul "Libération" ceruse ministrului francez pentru drepturile femeii să pună la index pentru "provocare deschisă la ură sexistă" cărți ca *Pan-tagruel*, *Jude neștiutul*, *Zăpezile de pe Kilimanjaro*, *Doamna Bovary* și toată opera lui Baudelaire și Franz Kafka.

La ora actuală, argumentele aduse de feministe pot fi suspectate de orice, în afară de faptul că n-ar fi inteligente. În *Contingencies of Value*, Barbara Herrnstein Smith este de părere că nu există proprietăți universale-valabile ale anumitor opere, ci numai *funcții dezirabile* actualizate de acestea, modificabile în funcție de evoluțiile din societate. În atare condiții, canonul tradițional s-ar justifica în postura unui privilegiu social exercitat de aceia care au avut șansa unei educații superioare. Ei își pot exercita astfel competența într-o gamă largă de coduri culturale oferite de structura complexă a operelor respective. Răspîndită într-o hartă demografică a inteligenței, această "elită cognitivă" - cum o numesc Richard J. Herrnstein și Charles Murray în controversata lor carte din 1994, *The Bell Curve*, - va susține întotdeauna canonul prin însăși existența sa.

Pentru Annette Kolodny, "strategiile noastre interpretative (în de scopuri ale prezentului) ce ne ajută să ne apropiem mereu un trecut devenit *ficțional*; deci, trebuie să abandonăm iluzia că ar exista o relevanță eternă a clasicilor, ce servește drept mărturie despre anumite trăsături perene ale experienței umane. În buna tradiție anglo-americană a criticii de tip *reader-response*, această viziune deplasează centrul de greutate al discuției pe *receptare*, ceea ce ar însemna că valoarea, dacă încă mai vorbim de ea, se situează în afara operei și tot noi, "bîntuții de text" ("recitatorii" lui Matei Călinescu) avem ultimul cuvînt. Atunci, am avea motive întemeiate să păstrăm acele rezerve imaginative ale culturii care și-au arătat și verificat autoritatea asupra noastră pe termen lung. Și nu este neapărat vorba aici despre cărți întregi sau volume compacte, ci despre teme traductibile într-un mare număr posibil de alte coduri și limbaje artistice. Altoindu-se pe un trunchi originar, sensurile au proliferat în epoca noastră, din afara literaturii, într-o interdisciplinaritate benefică, prin ea însăși valorizantă.

Linnaeus trebuie să fi fost mîndru de grădina lui.

Cosana Nicolae

Aziz Nesin

LA 8 IULIE a murit cel mai popular scriitor din Turcia, Aziz Nesin. Avea 80 de ani. Etern rebel, militant neobosit împotriva fanatismelor de tot felul, editor, ziarist, romancier, poet, eseist și dramaturg, el a lăsat în urmă o vastă operă - aproape o sută de volume, în nenumărate ediții. Era atît de cunoscut - scrie săptămînalul turc "Nokta" - încît atunci cînd se găseau în fața unei situații tragi-comice, generînd umor negru, oamenii spuneau că e aziz-nesiniană. Critic acerb al societății turce, al ineptiilor sistemului politic, al tabu-urilor religioase, al prejudecăților, temerilor și obsesiilor, el a fost arestat de mai multe ori, publicațiile sale satirice, începînd cu "Pașa Marco" din 1946 și pînă la "Al optulea Pașa" și "Ajutor!", au fost pe rînd interzise. În fața creșterii valului de fundamentalism islamic în Turcia, el a îndrăznit să publice, în propria editură, extrase din *Versetele satanice* ale lui Rushdie, devenind ținta fanaticilor care au

incendiât hotelul unde avea loc o reuniune de scriitori: Aziz Nesin a fost salvat din flăcări, alte 37 de persoane, între care poeți și prozatori, fiind uciși. Limbajul său caustic, refuzul compromisurilor îi șocau pe contemporani, căci el nu voia să placă nimănui, ci doar să spună ce crede. Dorința lui a fost să fie înmormîntat în grădina fundației pe care o consacrare educării orfanilor, într-un loc nemarcat prin nimic, "astfel încît copiii să se poată juca deasupra corpului meu".

Stemele
Țărilor
Române

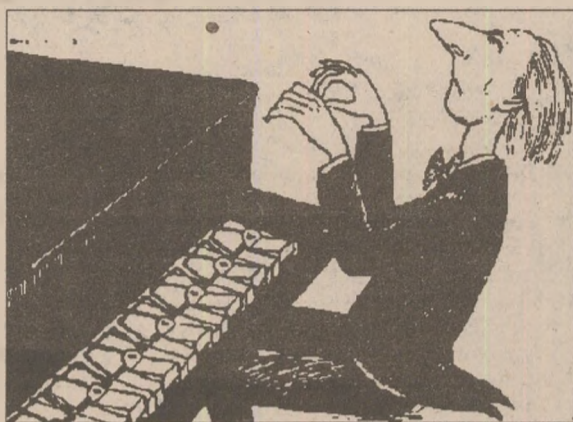
◆ Aflăm din revista "Lupta" ce apare la Paris sub îngrijirea lui Mihai Korne și a Antoniei Constantinescu: recent, specialistul în heraldică Dan Cernovodeanu și-a susținut la Sorbona teza de doctorat cu tema *Evoluția stemelor Țărilor Române de la apariția lor și pînă în zilele noastre*, rod al unei jumătăți de secol de cercetări, superb prezentat în două volume, dintre care unul în culori. Președintele juriului a declarat că, studiind aceste volume, a văzut istoria românilor. Dan Cernovodeanu a primit titlul de doctor "cu felicitări". Lucrarea ar merita să fie editată - au fost de părere profesorii Sorbonei. Care o fi părerea Editurii Academiei Române?

Cărțile
profesoarei

◆ În "Time" din 7 august este prezentată cartea Elainei Pagels, profesoară de religie la Princeton University. *Originea lui Satan* (Random House) în care este examinat modul cum creștinismul timpuriu și-a identificat persecutorii și oponenții cu diavolul sau cel puțin cu instrumentele lui. Ideea e urmărită de-a lungul istoriei creștinismului, în special în timpul Reformei. Elaine Pagels reia aici unele sugestii dintr-o carte anterioară a sa, *Evangelia gnostică*, 1979, care s-a bucurat de mare succes. O altă lucrare a profesoarei, *Adam, Eva și Șarpele*, urmărește de-a lungul timpului simbolul Edenului și parabola libertății și a constrîngerii. În imagine - autoarea *Originii lui Satan*.

Vodca Chopin

◆ Academia Chopin, organizatoarea faimosului concurs de pian, i-a convocat pe toți cei interesați la o ședință deschisă consacrată protejării numelui și imaginii compozitorului de abuzurile comercianților care au lansat vodca și ciocolata Chopin. La ședință s-a spus însă și că, atîta timp cît fabrica de pâine "Kopernik" din Torun sponsorizează Asociația Chopin, iar nimeni nu se revoltă că o întreprindere de patiserie poartă numele marelui astronom, înseamnă că limitele de utilizare a numelor celebre sînt destul de vagi. În imagine - o caricatură de Kuulo Vahter - Estonia.

O poveste siropoasă

◆ Pe jumătate cowboy cu ghitară, pe jumătate șef siux, ca bunicul său, Robert James Waller s-a așezat o dată, cînd se plictisea, în fața mașinii de scris și unsprezece zile mai tîrziu termina un roman de dragoste siropos - *Pe drumul spre Madison*, care s-a vîndut ca pîinea caldă. "Eu nu sînt un scriitor intelectu-

al" - recunoaște Waller. În orice caz, drumul spre Madison a fost unul norocos căci romanul, adaptat pentru cinema, a fost regizat și jucat, împreună cu Meryl Streep, de Clint Eastwood. Presa entuziastă a calificat filmul drept o capodoperă, iar din toamnă va rula și în Europa - scrie "The Observer".

Neo-polar

◆ Sub denumirea "neo-polar", gen apărut în Franța acum două decenii, se ascundea un roman care, sub un pretext polițist, era o critică virulentă a Franței anilor '70. Jean-Patrick Manchette și Hervé Jaouen sînt cei mai cunoscuți reprezentanți ai genului. Spre deosebire de Manchette, Jaouen, care a făcut o strălucită carieră bancară, scrie ca hobby, trecînd prin bisturiu toate tarele societății contemporane. Violenta universului său și duritatea dialogurilor i-au speriat la început pe editori. *Mireasa roșie*, primul său roman, descriind un fapt divers sîngeros, a fost un succes ce i-a deschis calea. Au urmat *Povestire cu umbre* - un adulter în lumea pescarilor, *Cîinii sudului* - o incursiune în sudul rasist al S.U.A., *Crima sindicatului* - un roman polițist-social de sînga ș.a. Violente, șocante, dar bine compuse și scrise, romanele lui Jaouen (în imagine) au fost reeditate într-o ediție cu titlul *Toate culorile negrului* la Ed. Denoël, în vara aceasta.

Comparatismul
și străinătatea

THE COMPARATIST este publicația anuală a Asociației Americane de Literatură Comparată (Southern Comparative Literature Association), principalul ei redactor fiind românul Marcel Corniș-Pop. Numărul din luna mai, anul acesta, pe care îl prezentăm cu oarecare întîrziere dar și cu încrederea că prin valoarea sa și chiar subiectele în sine abordate nu se poate pune problema "depășirii", a "inactualității" - este, de fapt, o urmare a lucrărilor celei de-a douăzecea conferințe - dată aniversară - a asociației patronatoare. Tema acestei conferințe, preluată implicit de revistă, a fost *Literatura comparată: criză și provocare* (Comparative Literature: Crisis and Challenge), și sub auspiciile ei specialiștii participanți, majoritatea și semnatari ai articolelor publicate în *The Comparatist* au analizat situația de față în domeniul literaturii comparate, disciplină relativ tînără dar totuși suficient de vîrstnică pentru a-și privi critic propria istorie și tradiție. Pentru noi, românii, care s-o recunoaștem cîstit, încă vedem în comparatism un soi de istorie a literaturii universale, antologie de capodopere alese, inevitabil arbitrar, din toate secolele și din cît mai multe țări europene, perspectiva americană asupra acestui domeniu ar trebui să dea serios de gîndit. În editorialul său, Marcel Corniș-Pop prezintă, succint dar foarte incitant, principalele chestiuni legate de modul de a înțelege comparatismul, așa cum au fost ele discutate de participanții la congres. În primul rînd, criza, veche deja, căci ea a fost declarată de René Wellek încă din 1958, constă în dilema stabilirii unor granițe ale acestei discipline, care pe de-o parte frizează transformarea cînd în literatură generală, cînd în teoria literaturii, iar pe de altă parte este permanent confruntată cu difi-

cultatea de a integra cît mai multe experiențe culturale, pentru a nu fi acuzată de fals elitism, exclusivism ori americanocentrism. În al doilea rînd, complexitatea problemelor abordate dovedește destul de clar că, în Statele Unite cel puțin, comparatismul tinde din ce în ce mai mult să devină principalul domeniu filologic, pentru că este cel mai cuprinzător, atît la nivelul alcătuirii unui corpus de texte ce urmează a fi analizate, cît și la cel al stabilirii unei perspective teoretice a desfășurării analizelor. Acestea sînt și principalele puncte de interes pentru autorii din numărul pe luna mai, dintre care trei sînt românii Radu Turcanu, Cristian Moraru și Virgil Nemoianu. O altă prezentă românească este Matei Călinescu, a cărui carte *Rereading* - comentată și în țară - este supusă de Margaret Anne Doody unei discrete dar ferme critici feministe, care dincolo de cunoscutele obsesii pricinuoase ale curentului cu pricina, face și cîteva remarci foarte interesante și pertinente.

The Comparatist are și ea convenționalismele ei, veșnicile analize comparate între autori celebri, comentați și epuizați de atîta comentariu (vezi studiul lui Dudley M. Marchi despre estetica participativă la Joyce și Mallarmé), dar oferă, drept compensație articole extrem de captivante, între care cel al lui Radu Turcanu despre dragostea minoră și majoră la Ovidiu și Milan Kundera, ori recenziia lui Elaine Martin la cartea lui John Neubauer - *The Fin-de-siècle Culture of Adolescence*. Oricum, cert este că această publicație este destinată specialiștilor, un lux greu de obținut într-o țară ca România care își numără pe degete revistele de cultură. (A.D.)

Exces

◆ Ernst Jünger a fost desemnat să inaugureze cursurile de vară ale Universității Complutense din Madrid. Într-un interviu publicat în "El Diario Montañés", rectorul universității internaționale Menéndez-Pelayo din Santander și-a exprimat dezaprobarea; declarînd că "Jünger a fost nazist, deci el n-are ce căuta într-o universitate a libertății".

Hrabal

◆ Cronică a unui cămin de bătrîni instalat într-un vechi castel baroc decrepit, *Milioanele Arlechinului* de Bohumil Hrabal, mare scriitor ceh contemporan, din păcate prea puțin cunoscut la noi, e un splendid roman în care trecutul și prezentul se confundă în mintea pensionarilor - o probă de excepțional talent comic, mereu în vecinătatea melancoliei și înduioșării. Autorul *Orășelului unde timpul se va opri* dă în acest roman "timpul său regăsit", într-un mod deosebit de impresionant.

Erotismul în lumea arabă

◆ Malek Chebel este un antropolog și psihanalist care s-a specializat în problemele erotismului și sexualității în lumea arabă în general și în Maghreb în special. Înainte de a publica *Enciclopedia dragostei în Islam*, apărută de curînd la Ed. Payot, a mai publicat, tot anul acesta, la Albin Michel, *Dicționarul simbolurilor musulmane; rituri, mistică și civilizație*, precum și alte numeroase studii consacrate seducției, marginalității sexuale, universului erotic în

lumea arabă, Persia și Turcia - toate conținînd referințe literare, istorice și filosofice. "Dacă Freud ar fi fost musulman - comentează "Le Monde des livres" - s-ar fi distrat foarte bine. Nu doar fiindcă în Islam există nu mai puțin de o sută de termeni pentru a desemna dragostea, ci și pentru că textele sacre o încurajează și vorbesc deschis despre sexualitate. Înainte de valul integrist, poezii lumii arabo-musulmane au celebrat îndelung dragostea fizică".

Debut
la 90 de ani

◆ Romanul *Un hoț de umbre* de Jurandir Ferreira este considerat de critica braziliană o revelație. Autorul, în vîrstă de 90 de ani, prezentase editorilor o primă versiune a manuscrisului în 1939, dar fusese respins. Apărută acum la Ed. Nova Alexandria din São Paulo, cartea, estimează revista "Veja", va da un nou impuls literaturii braziliene ce părea ajunsă într-un punct mort.

Departamentul Creație & DTP

al Companiei EXPRESIV pune la dispoziție următoarele servicii:

- tehnoredactare computerizată (ziare, reviste, cărți);	În cadrul departamentului se pot realiza:	
- creație grafică;	- afișe;	- postere;
- prelucrări imagine;	- pliante;	- fluturași;
- scanări alb-negru și color	- tipizate;	- autocolante;
(reflective și transparente);	- etichete;	- ambalaje;
- descompunere culori.	- calendare;	- mape;
	- agende;	- foi cu antet;
	- legitimații;	- cărți de vizită.

Calitatea și rapiditatea execuției sunt garantate de echipamente MacIntosh Power PC, Pentium, Umax Power Look, QMS, Epson.

Relații la tel.: 650.56.73; 650.25.92; 659.75.91; fax: 312.43.16, sau la sediul firmei EXPRESIV S.R.L., Bdul Al. I. Cuza 22, sector 1, București

Revista revistelor

"Să mai scap de un oftat"

În nr. 8, din august, al revistei constănțene *TOMIS*, am întâlnit două procedee care nu țin atât de neglijență redacțională, cât de neprofesionalism. Trei dintre paginile dedicate întâlnirii de la Neptun de acum două luni poartă genericul *Tomis întreabă: Ce facem pentru difuzarea literaturii române în Occident?* și se încheie cu anchetă realizată de Sorin Roșca și Florin Șlapac. Or, "realizarea" anchetatorilor se mărginește la transcrierea de pe bandă a unor cuvântări rostite de la tribuna simpozionului, nu ca răspuns la întrebarea "Tomisului", ci pentru că aceasta era chiar una din temele întâlnirii, înscrisă de la început în program. Mistificarea se justifică doar, poate, prin faptul că pe statul de plată ancheta are alt tarif decât simpla transcriere a unei înregistrări. ● Al doilea lucru curios din acest număr este publicarea în pagina ultimă, 16, cu titlul *Emil Cioran: "Noaptea din Sibiu stau la originea viziunii mele despre lume"* a unei convorbiri cu întrebări anonime, la sfârșitul căreia scrie doar "în românește de Sorin Preda", fără nici o mențiune a sursei, a datei când Cioran, atât de zgârcit cu interviurile, a dat aceste revelatoare răspunsuri. Am recunoscut textul ca fiind fragmente preluate dintr-o amplă convorbire realizată în franceză în 1986 de către scriitorul și ziaristul german Michael Jakob, publicată pentru prima oară în traducere germană în cartea acestuia *Aussichten des Denkens* (Ed. Wilhelm Fink, München, 1994) și reprodușă în "Dosarul" pe care "Magazine littéraire" din decembrie 1994 i l-a consacrat lui Cioran, cu toate mențiunile convenite. Sorin Preda nu numai că îl omite pe autorul întrebărilor, dar își permite să le și "adapteze" după cum vrea el, prescurtând și modificând și răspunsurile lui Cioran - ceea ce e chiar inadmisibil. ● Dacă pleci de la principiul "mulți văd, puțini cunosc", desconsiderându-ți cititorii, sfârșești prin a te descalifica profesional. ● A apărut nr. 3-4 al revistei *VIATA ROMÂNEASCĂ* în care, ca întotdeauna, sînt multe de citit. Păcat doar că, numărul fiind (nu din vina redacției, care se confruntă, ca noi toți, cu mari dificultăți) întârziat, unele texte apar după ieșirea pe piață a volumelor din care au fost extrase iar recenziile sînt la cărți de anul trecut, ca și referirile la evenimente culturale perimate. Reproducem, pentru

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

cei care nu-l știu, un fragment savuros pe care Arșavir Acterian, în niște notații dintr-un vechi jurnal, (1931-35) avîndu-l ca subiect pe tînărul Eugen Ionescu, îl preia din jurnalul surorii sale, Jeni Acterian: "Pentru prima oară văd un om care crede în inteligența sa și în talentul său, fără să fie un înfumurat. Teribil de simpatic și odată cu asta urât foc. O astfel de vervă, că în scurt timp uși de urățenia lui, sau mai bine zis nu ți se mai pare deloc urât. Își face serviciul militar și povestea o anecdotă cu cartea sa. [Este vorba despre *Nu, n.n.*]. Aflînd că i-a apărut o carte, plutonierul major îl felicita și dă ordin sergentului să-l învoiască 24 de ore. Sergentul care auzise ceva apropo de o carte și care nu înțelegea precis despre ce era vorba, îl ia pe Eugen de o parte și începe următorul dialog: - Mă! Da ce-i cu cartea aia? Ești tipograf? - Nu. Am scris o carte, adică am scris ce e înăuntrul cărții. - Aha! Da, da, da... ce scrii pe acolo...? Eugen, foarte serios: - Fac o critică a criticii. Sergentul: - Ha! Ha! Ha! Eugen: Scriu despre sensul tragic al existenței. Sergentul: Ha! Ha! Ha! Ha! Sergentul fîdea de se prăpădea. După un timp - calmîndu-se și lămurîndu-se - el îl bătu amicalmente pe umeri pe Eugen și cu tonul omului pe deplin edificat i se adresă: - Mă, dar tîmpit ești, mă!?" ● Am primit de la Deva o "revistă de literatură apărută sub egida Uniunii Scriitorilor" - *CONSTELAȚIA DRAGONULUI*, ajunsă în anul II la nr.4 (director: Valeriu Bărgău, redactori șefi: George Mișin Vărieșescu, Mariana Păndaru, Eugen Evu). Revista împarte cu dărnicie titlul de poet și prozator tuturor veletarilor din județ, nota dominantă fiind diletantismul și plitudinea. Semnificativ pentru gustul literar și nivelul directorului publicației este cronica pe care o semnează în acest număr. Sub titlul *Rezistența literaturii române*, Valeriu Bărgău se ocupă de o antologie apărută în Australia, *Orizonturi albastre*, în care, zice, "sînt reuniți un mîunchi de nouă poeți valoroși din Australia și SUA" ce ar trebui reintegrați culturii noastre. Și citează versuri ce i-au stîrnit admirația. Iată cum scrie George Mișin Vărieșescu, "poet valoros" din Australia, cu o "disponibilitate poetică extraordinară": "«Orizonturi albastre» / Cu drag le privesc/ Și-n amurg de seară/ La orizont zăresc/ Cum pata cea mare/ Roșie/ La culoare/ Se-neacă încet/ În adîncă Mare/ Și de la orizonturi/ Ea va dispărea..." Un alt poet valoros, dar din SUA, este Carol D. Georgescu, din a cărui operă lui V. Bărgău i-au plăcut (serios!) versurile: "În ochii tăi adînci ca marea/ Albaștri ca ziua senină/ Privind zăresc îndepărtarea/ De dragostea ce-a fost divină...". Valoroasă e și d-na Maria Urs care scrie, după părerea cronicarului, "o poezie tipic feminină": "Bătrînețea vine fuga/ Nu e timp de așteptat/ Vino dar și acum/ Să mai scap de un oftat". Nu înțelegem ce caută "egida Uniunii Scriitorilor" pe această publicație, mult mai potrivită ar fi fost cea a "Cîntării României".

Literatorul - la 200 de numere

Revista *LITERATORUL* a împlinit 200 de numere. Ne-am fi așteptat din partea celor care o scriu și care fac parte din comitetul ei director să-și scruteze propria ogradă, ca să vadă cu ce s-au ales după atîtea apariții. Am fost destul de mirați să constatăm că pe prima pagină a revistei fostul nostru coleg, Valeriu Cristea, și fostul nostru colaborator, profesorul Eugen Simion, sînt mai preocupați de soarta *României literare* decât de aceea a revistei pe care au înființat-o. În calitate de autor al editorialului, Valeriu Cristea îl acuză pe redactorul șef al revistei noastre că ar fi un Göring ajuns la *România literară*. Firește că Valeriu Cristea nu se ostenește să explice de ce a ajuns la această echivalență. Pur și simplu, el l-a văzut la televizor pe Alex. Ștefănescu și, fără să motiveze,

Două revoluții

ÎN MATERIE de istorie națională, peste tot în lume există o mistică a numerelor rotunde. Ele devin personaje ale prezentului, uneori chiar în mai mare măsură decât evenimentul care le prilejuiește. Cînd francezii au sărbătorit două secole de la căderea Bastiliei, asta le-a servit oamenilor politici și istoricilor posibilitatea să vorbească și să scrie despre Revoluția Franceză. Pentru cetățenii de rînd ai Franței lucrurile au fost ceva mai simple - li s-a propus participarea la un carnaval național, și francezii s-au distrat copios. După două sute de ani, pentru memoria colectivă nu mai contează că în timpul Revoluției a fost inventată ghilotina fiindcă nu mai pridideau călăii, că preoții au fost uciși fiindcă erau preoți și că bilanțul inițial al Revoluției a fost atît de cumplit, încît faptul de a supraviețui putea fi considerat o dovadă de iscusință de la un anumit nivel în sus. A rămas evenimentul și ideea că de atunci i se trage Franței republicanismul.

De curînd, s-a împlinit la noi o sută de ani de la efemera apariție a Republicii de la Ploiești. Se pare că atunci cînd Candiano Popescu s-a grăbit să anunțe proclamarea republicii povestea nu era suficient de coaptă, astfel că o simplă excursie pînă la Ploiești a unei unități de călărași i-a astîmpărat pe republicani. Mai tîrziu, enigmaticul Candiano avea să devină general și unul dintre agreeții regelui Carol I. Să-i fi plăcut chiar atît de tare regelui de omul care, pentru o zi, îi zguduise regatul? Candiano bătuse depeșe anunșînd în Europa că se sfîrșește de regimul tiranic. Era nebulă? S-a dovedit că nu. Voia să facă din Ploiești vreo citadelă a republicanismului? Nici vorbă. Atunci înseamnă că viitorul general, al cărui nume împodobește azi una dintre străzile Capitalei, ca republican, era un chibzuit om al regimului. În loc să-și toarne amicii de conspirație, Candiano a dat semnalul mai devreme decît trebuia, reducînd conspirația la un fel de petrecere populară, petrecută la Ploiești. Dacă ar fi fost un republican adevărat, autorul ei de-o zi n-ar fi căzut la înțelegere cu tronul, mai tîrziu. Cu atît mai mult cu cît, militar fiind, cu jurămint de-

pus către rege, el pica prost față de restul corpului ofițeresc. Candiano n-a turnat pe nimeni și, dacă a proclamat republica de la Ploiești cu știrea regelui, ceea ce mi se pare foarte probabil, a izbutit să nu-și calce jurămîntul nici față de Carol I. Presa vremii a vuit despre existența unei conspirații mai largi, dar dinspre cercurile înalte n-a răsuflat nimic. Candiano a rămas cu republica lui și, cred, cu reputația paradoxală că n-a trădat pe nimeni. În acest timp, gazetarii care-l atacau pe rege se învățaseră cu regimul de închisoare. Unii dintre ei, după ce publicau cîte un articol mai atîngător față de onoarea regelui, își pregăteau așternuturile ca să stea confortabil în pușcărie un anumit număr de zile. Iar regele însuși, după ce se lămurise că antipatia față de el era o cabală politică, renunțase la ideea de a părăsi România. Sînt convins că vrednicul Candiano a fost printre cei care l-au ajutat să-și mute definitiv gîndul. Și tot el i-a astîmpărat pe republicanii rabițați ai vremii. Era perioada cînd tinerețea se aduna la statuia lui Mihai Viteazul din Capitală ca să-și proclame ideile.

Lupta de la Călugăreni a eroului de bronz din Piața Universității e azi un mijloc de a da colțul față de Piața consacrată în '90. S-au împlinit 400 de ani de la victoria lui Mihai Viteazul asupra lui Sinan Pașa. Am o statuie în București. De ce să nu mă aplec în dreptul ei? La Călugăreni a fost închipuit un soi de bătălie prin care să se justifice locul în care a avut loc această ceremonie.

Dacă n-aș cunoaște locul, aș zice că organizatorii și-au impus Călugăreniul ca punct de pelerinaj. Nu e cazul. Podul faimoasei lupte leagă două cîmpuri oarecare. Dar are avantajul că i-a scutit de contestări pe participanți. Ca lucrurile să capete sens local, s-a simulat o luptă, cu cîteva zeci de figuranți. Întrebarea mea, față de lupta de azi de la Călugăreni, e următoarea: De ce pe Mihai Viteazul îl sărbătorim la o margine de rîu, iar cînd e vorba de Antonescu, îi ridicăm statui după cum îi trăznește prin cap lui CVTudor?

Cristian Teodorescu

vrea să îi lipească acest supranume infamant. Ceea ce ne amuză e că în finalul editorialului său Valeriu Cristea scrie următoarele: "Cred însă că acest risc trebuie asumat acum, într-o societate care tinde iarăși să impună oamenilor un singur limbaj, un discurs politic unic." Și noi sîntem aici de acord cu Valeriu Cristea, dar ce legătură are cu asta Alex. Ștefănescu? El scrie din cînd în cînd articole de atitudine tocmai împotriva celor care vor să impună în România un singur limbaj și un discurs politic unic. Nu ne rămîne decît să ne întrebăm: la cine se gîndește Valeriu Cristea cînd a scris despre Göring în editorialul său? Căci Alex. Ștefănescu nu se potrivește cu descrierea sa. Mai neted spus, Valeriu Cristea îl calomniază pe Alex. Ștefănescu și ceea ce ni se pare trist e că fostul nostru coleg își dă seama ce se întîmplă azi în România. Dar în loc să arate cu vorba unde trebuie, are *curajul* să-l acuze pe Alex. Ștefănescu, critic literar care nu face parte dintre cei pe care îi agreează puterea. Trist curaj. ● Academicianul Eugen Simion reîncălzește subiectul apolitismului de o manieră mult mai rezonabilă decît înainte, cînd afirma că scriitorul nu trebuie să se amestece în politică. Pe atunci însă profesorul Eugen Simion nu era atît de copleșit de funcții cum e azi. Și, fără discuție, toate funcțiile la care s-a înhîmat profesorul au căzut asupra sa din cerul apolitismului care îi minuește în România pe toți cei care nu se bagă în politică. Profesorul Simion deplînge situația *României literare* despre care afirmă că a devenit o revistă a patologiei literare pe care o deplîngea cu un secol în urmă Titu Maiorescu. Ba, mai mult, o

revistă care îl înjură săptămînal pe profesorul Eugen Simion. Li spunem cu regret d-lui Eugen Simion că de patologie literară ne învinovățește și ROMÂNIA MARE. Ce-i drept, această foaie ne consideră și trădători de țară, din pricină că CVTudor se consideră un bun român. În ceea ce privește faptul că noi îl înjurăm, număr de număr, pe profesorul Eugen Simion, aici sînt de făcut două precizări. Prima e că noi nu înjurăm pe nimeni. Iar cea de-a doua, legată strict de profesorul Simion, e că în *România literară* se scrie destul de rar despre persoana sa. Noi urăm, oricum, multe numere înainte *Literatorului*, dar constatăm că la împlinirea a două sute de numere, această revistă e mai preocupată de soarta *României literare* decît de propriul său destin. Ca probă că pe pagina a doua a *Literatorului* tot despre *Rom. lit.* e vorba. Mai întîi e acuzată Judith Mézaros din pricina versurilor sale, și asta de o manieră nu numai că tendențioasă, dar de-a dreptul provocatoare, ca și cum poeta ar lucra la defăimarea României. Într-un chip și mai trist e atacat Mircea Mihăieș din pricina articolului său despre Mihai Botez. Se folosesc împotriva lui cuvinte și acuze mult prea grele, încît autorul textului să nu-și divulge identitatea. Ceea ce scrie Mircea Mihăieș în *România literară* reprezintă convingerile sale, susținute consecvent în paginile revistei. Cel care-l acuză de lichelim pe Mircea Mihăieș la adăpostul anonimului ar trebui să aibă cel puțin curajul lui Mihăieș de a se declara nemulțumit de un om de factura lui Mihai Botez, acela de a semna în clar.

Cronica

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draço print

TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag.- 500 lei